

יד
מדר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בשלה
שבט ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

המשך בעניין ט"ל מלאכות שבת, כנגד מאי?

אחד עשר פירושים למאמר חז"ל "כל המשמר שבת כהלכתו וכו'", מה הפירוש כהלכתו?

השלמה בעניין שימוש בגנרטור בשבת.

בעניין להרבות באכילת פירות בט"ו בשבט.

האם מברכים שהחיינו על אתרוג.

השלמה בעניין ברכת שהחיינו על מערכת מצברים "קומבי" לשימוש בחשמל כשר בשבת.

האם הנהנה לראות פרי חדש, מברך שהחיינו בשעת הראייה.

דברי מרן שליט"א בשבח פסקי דינים ומנהגים בהלכות ברכות, וכן פסקי דינים

והנהגות לימי שובבי"ם ת"ת אשר יצאו לאור בשנה זו.

דברים בשבח ספר שערי קדושה ושלמי חגיגה על הלכות שחיטה שיצ"ל ע"י הרה"ג יובל כהן שליט"א.

דברים בשבח רשת כוללי "יום הששי" נחלת מהרי"ץ בעיר קרית ספר ובבני ברק ובירושלם.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 365

מספר השיעור בדיסקים – 239

השיעור מוקדש
לעילוי נשמת
מרת רומיה בת סאלם ע"ה,
תנצב"ה.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת רומיה בת סאלם ע"ה, תנצב"ה.

ויקהל, שאינו גורס 'כנגד מי', אלא 'כנגד מאי'. דהיינו, כנגד מה הדבר נקבע.

ממשיכה הגמרא ואומרת, אמר להו ר' חנינא בר חמא, כנגד עבודות המשכן. מלאכות אלו שמנאום, היו כך גם במשכן. לכן מנו אותן, זה כלפי זה. וכפי שמסביר רש"י, 'פרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן, ללמוד הימנה'. כלומר, פרשת כי תשא, ופרשת ויקהל, בה נאמר אך את שבתת תשמרו ויקרא י"ט, ל"ג, ישנה השוואה ביניהן. והדבר בא לומר, כי מה שנעשה במשכן, אסור לעשותו בשבת. הדבר גם בא ללמד, כי אפילו שזה לצורך המשכן, אסור לעשות זאת בשבת. ממילא לומדים, כי אותן המלאכות שנעשו במשכן, הן המלאכות האסורות בשבת. כי הן מלאכות חשובות, ויש להן גדר 'מלאכה'. כך אומר רבי חנינא בר חמא.

אמר להו ר' יונתן בר' אלעזר, כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, כנגד 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת' שבתורה, ארבעים חסר אחת. כתוב בתורה שלשים ותשע פעמים, את המלה 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת'. מסביר רש"י, והכי קאמר קרא, לא תעשה כל מלאכה ושמות כ', ט"ז, כמניין כל מלאכה שבתורה. דהיינו, בעשרת הדיברות כתוב 'לא תעשה כל מלאכה', בעזרת ה' נקרא זאת בס"ת בשבת הבאה. אבל התורה לא מפרטת, אלו הן המלאכות? בכל אופן, אם תספור כמה פעמים כתוב בתורה את המלה 'מלאכה', תמצא שישים שלשים ותשע פעמים.

בעי רב יוסף, ויבא הפיתה לעשות מלאכתו [בראשית ט"ל, י"א], ממניא הוא, או לא? ישנו פסוק שכתוב אצל יוסף הצדיק, ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כתוב את המלה 'מלאכתו'. השאלה היא, האם הוא בכלל החשבון, או שלא? א"ל אביי, מה אתה מסתפק? וליתי ספר תורה ולימני. תביא ספר תורה, ונספור ונראה. אם בלי המלה 'מלאכתו' שאצל יוסף, חסר לנו לחשבון שלשים ותשע, אזי צריך עוד אחד,

המשך בעניין ט"ל מלאכות שבת, כנגד מאי? הבאנו בשיעור הקודם את הגמרא במס' שבת [דף מט ע"א], שישבו כמה אמוראים ודנו, ר' יונתן בן עכנאי, יש גורסים עכמאי, ורבי יונתן בן אלעזר, ויתב ר' חנינא בר חמא גבייהו, וכו'. הדור יתבי, וקמיבעיא להו, הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, כנגד מאי? ידועה המשנה בפרק כלל גדול, פרק שביעי דשבת, אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר וכו', עד המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. שלשים ותשע אבות מלאכות. כנגד מאי? צריך להבין מה השאלה. וכי חייב להיות שיהיו השלשים ותשע, כנגד משהו מסויים? שמא היה לחז"ל מסורת מפורטת של-מלאכות, והם מנו את כל המלאכות, וכביכול כך יצא ח"ו במקרה, שישנן שלשים ותשע מלאכות? אולם בגמ' רואים, כי לא כן הדבר. אלא שהמספר הזה, הוא מכוון. לכן הגמ' שואלת 'כנגד מי? דהיינו מה הראיה לכך? רואים בכל אופן, כי הדבר אינו סתם. לא במקרה יצא מספר שלשים ותשע, אלא ישנו עניין שהמספר יהיה כך.

התוס' [ד"ה ארבעים] מאירים לנו את הדרך, וכותבים כך, דהרבה מלאכות יש, דדמיון להדדי. והוה לן למחשבינהו כולן כאחת, כדפריך בפרק כלל גדול [לקמן דף עג ע"ב] 'היינו זורה היינו בורר היינו מרקד'. רואים כי היה עניין לחז"ל, לקבוע את המספר הזה, שלשים ותשע אבות מלאכות. על אף שישנן כמה מלאכות, שאפשר להכלילם כאב מלאכה אחד, מאחר שישנו רק הבדל דק ביניהם. היסוד של שניהם הוא, להפריד אוכל מפסולת. א"כ למה מנו זאת כשלשה דברים? הרי ההבדל הוא מועט? ומשום חילוק מועט שביניהם, לא הוה מחלקינן להו, אי לאו דקים להו, דט"ל מלאכות הן כנגד שום דבר. לכך בעי, כנגד מי. יותר מדוייקת גירסת בעל מדרש הגדול [פ'

שערי יצחק – השיעור השבועי

הנדבות שהם הביאו, שהכל היה מספיק במדויק לכל מה שהיה צריך. אם כן, אי אפשר למנות זאת בחשבון. לכן אני מסתפק, את מה להכניס? את הפסוק של יוסף, או את הפסוק של המשכן? זאת הבעיני של רב יוסף. והגמ' נשארה בשאלה, תיקו.

אומרת הגמרא בהמשך, תניא כמאן דאמר, כנגד עבודות המשכן. דתניא, אין חייבין אלא על מלאכה שביצא בה היתה במשכן. הם זרעו, ואתם לא תזרעו. הם קצרו, ואתם לא תקצרו וכו'. הגמ' מביאה סייעתא, למאן דאמר 'כנגד עבודות שבמשכן'.

התוס' והרמב"ן והרשב"א והריטב"א, נבוכו בסוגיא זאת, כיצד להסביר את העניין. כי לכאורה משמע, שישנה מחלוקת האם מלאכות שבת הן אותן המלאכות שהיו במשכן. אבל מאידך, בכל המסכתא, בכל המקומות שמדובר על עניין המלאכות, רואים כי לומדים את הכל ממלאכות המשכן. ולכאורה לפי מה שכתוב פה, דבר זה שנוי במחלוקת. לפי המאן דאמר שהדבר כנגד 'מלאכה' 'מלאכות' ו'מלאכת' שבתורה, משמע כי הדבר אינו קשור למלאכות המשכן. ואם כן הדבר לא מסתדר, כי למה חילקו דוקא את המלאכות הללו? אם לכאורה זה רק בגלל מניין המלים הללו, 'מלאכה' 'מלאכות' ו'מלאכת'?

כתוב בתוס' [ד"ה כנגד] כך, לכאורה נראה, דיליף נמי ממשכן. שהרי לכך נסמכה פרשת שבת לפרשת משכן. קשה להגיד שלא זאת היא הסיבה. ועוד, דאי לא יליף ממשכן, א"כ היכי ידעינן לדידיה, הי נינהו אבות מלאכות, והי תולדות? אם לא נלמד זאת מהמשכן, אזי יש לנו רק את המספר, שלשים ותשע. נניח שהסברת לי, למה אני מונה שלשים ותשע, ולא שלשים וחמש, או שלשים, או אולי יותר. בסדר, הסברת לי שצריך שלשים ותשע בדיוק. אבל מה הן אבות מלאכה, ומה תולדות? הדבר נשאר לא ברור. בשלמא אם לומדים זאת

וממילא גם זה בחשבון. ואם כבר יש לנו שלשים ותשע, גם בלי הפסוק הזה, א"כ הוא אינו בחשבון. מי לא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום? היה עניין דומה, שהסתפקו בו על איזה דבר. רש"י אומר, אולי כנראה זה הוא"ו דגחון, מה שכתוב במס' קידושין. אם כן, אפשר לספור זאת.

אמר ליה, כי קא מיספקא לי, משום דכתיב, וְהַמְלָאכָה הִיְתָה דַּיִם וְשִׁמּוֹת לִי, ז"ל, ממנינא הוא, והא כמאן דאמר לעשות צרכיו נכנס. או דילמא, זיבא הביתה לעשות מלאכותי ממנינא הוא, והאיי 'זהמלאכה היתה דים' הכי קאמר, דשלים ליה עבידתא. ענה לו רב יוסף, הרי ישנה מחלוקת בגמ' מסכת סוטה [דף לו ע"ב] בין רב לשמואל, מה פירוש הפסוק 'זיבא הביתה לעשות מלאכותי'. חד אמר, 'מלאכותי' ממש'. וחד אמר 'לעשות צרכיו נכנס', דהיינו לעשות עבירה ח"ו, הדבר לא היה בתוס'לב. אם כן, 'מלאכותי' יכול להתפרש למלאכותי ממש, ויכול להתפרש לדבר אחר, וזהו רק כינוי. ובגלל שישנו צד לומר, שלא מדברים כאן על מלאכה ממש, לכן אני מסתפק בכך. ובנוסף, ישנו עוד פסוק, שאפשר להסתפק בו, האם הוא גם בחשבון. זהו הפסוק בפרשת ויקהל, וְהַמְלָאכָה הִיְתָה דַּיִם וְשִׁמּוֹת לִי, ז"ל. כלומר, יש שלשים ושמונה, חוץ מהפסוק הזה. כעת, אם ניקח את 'מלאכותי' של יוסף, ואת 'זהמלאכה היתה דים', א"כ ביחד הם יהיו ארבעים פעמים, וממילא צריך להוציא אחד מהם. אבל גם על הפסוק הזה, 'זהמלאכה היתה דים', אני מסתפק, כי אין חובה להסביר שהכוונה שם למלאכות המשכן. הרי המשך הפסוק הוא, וְהַמְלָאכָה הִיְתָה דַּיִם, לְכָל הַמְלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ, וְהוֹתֵר. אפשר לומר כי פירוש 'זהמלאכה', אין המדובר על מלאכת המשכן, אלא על 'מלאכה' שלנדבה. הרי מוזכר שם לפני כן, שהביאו נדבה. משה רבינו אמר שיביאו, והם התנדבו, א"כ 'זהמלאכה היתה דים'. אין הכוונה על העבודה, אלא על

מהמשכן, אזי אני יודע, יש לי כיוון ברור למלאכות מסויימות. אבל אם זה רק 'מספר', זהו דבר שאין לו התחלה וסוף. דאין סברא לומר, שמדעתם ביררו מלאכות החשובות ועשאו אבות וכו'.

חוי' מהקושיא הזאת, ישנה קושיא נוספת 'מבחוץ'. כל מי שלומד את הסוגיא הזאת, לא יבין את הדבר. הרי מי שיספור, כמה פעמים כתוב בתורה לשון 'מלאכה' 'מלאכתו' ו'מלאכת', ימצא כי ישנם ששים וחמש מקומות כאלו בתורה. לא שלשים ותשע, אלא ששים וחמש. זהו הפרש גדול, של עשרים ושש פעמים יותר. אם כן קשה, מה אכן בחשבון, ומה לא? רבינו חננאל [שם בגמ'] כבר מעורר זאת. ואל תחשבו, כי בגלל שישנה קונקורדנציה, ידעו זאת, או בגלל שישנו בזמנינו מחשב, ספרו זאת במחשב. כי כבר בזמן הגאונים, הלכו וספרו אפילו את כל האותיות שישנן בתורה. ר"ח מעיר כאן ואומר, והן ששים ואחד. אולם כבר כותבים, שזהו טעות סופר. לא ששים ואחד, אלא ששים וחמש. גם עוד כמה ראשונים דנו בכך, כיצד הוא החשבון. ולכן חייבים לומר, כי ישנן 'מלאכות' אשר נכנסים בחשבון, וישנן שלא. א"כ, מהו הכלל בכך? זהו דבר שצריך להסבירו.

דבר נוסף שאינו כ"כ מובן, רב יוסף אומר, כי הוא מסתפק על הפסוק זיבא הביתה לעשות מלאכתו. ובסופו של דבר מתברר, כי לא רק על הפסוק הזה בלבד הוא מסתפק, אלא גם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'. אבל הוא לא אמר זאת מראש, אלא רק לאחר שאביי שאל אותו, מה הבעיא, תביא ספר תורה ונספור? אז הוא אמר, לא, אני מסתפק גם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים'. לכאורה, למה מראש הוא לא אמר זאת, כי הוא מסתפק בנוגע לשני הפסוקים? למה בהתחלה הוא אמר, כי הספק שלו הוא על הפסוק 'לעשות מלאכתו', ורק כשאמר לו אביי, תביא ספר תורה ונספור, הוא אומר כי זה לא יעזור שנבדוק, מפני שישנו פסוק נוסף שאני מסתפק בו, 'זהמלאכה היתה

דים'. מאחר שאתה מסתפק לא רק לגבי הפסוק של יוסף, אלא גם על הפסוק 'זהמלאכה היתה דים', א"כ למה לא הסברת מראש, את הבעיא שלך במלואה? זאת שאלה ששואלים מהרש"א ובן יהודע.

הבאנו כבר בשיעור הקודם, את העניין של יוסף הצדיק. אמרנו כי לא לחנם כתוב בגמרא, 'בעי רב יוסף'. כנראה אלה ששם יוסף, יש ביניהם קשר. דיברנו על 'יוסף מוקיר שבי', מה שהגמ' מביאה בהמשך [דף קיט ע"א]. בכל אופן, רב יוסף רצה לדעת ולהבין, האם ישנה פה הוכחה, לחשבון של ט"ל מלאכות? כי מי שדייק כאן בגמ' יראה, שזאת לא סתם מחלוקת, האם הדבר כנגד עבודות שבמשכן, או כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה. לכאורה משמע, כי החכם הראשון, רבי חנינא בר חמא שאמר שזה כנגד המשכן, אמר שכך נראה לו. בא רבי יונתן ואמר, לא, 'כך אמר רבי שמעון ברבי יוסף בן אבויה כנגד וכו'. מה הפירוש, 'כך אמר'? משמע שהוא רוצה לומר לו, אתה לא צודק, אין פה שתי דעות. יש פה קצת 'הערה'. דהיינו, רבי שמעון ברבי יוסף בן לקוניא, שהיה תנא, מבית דינו של רבינו הקדוש, כפי שכתוב עליו בגמ' מס' בכורות [דף לח ע"ב], שהיה גדול הדור, ועיין רש"י שם ד"ה לא עברתי לפניו, 'שגדול הדור היה'. א"כ אתה לא יכול להגיד את החשבון שלך, שזהו כנגד עבודות שבמשכן. כי הוא, 'כך אמר'. דהיינו, אם הוא 'כך אמר', משמע כי הטעם הזה, הוא היותר עיקרי. אולם מאידך, בסופו שלדבר, לפי מסקנת הסוגיא יוצא, שהדבר אינו כך. כי דוקא הביאו ברייתא, כפי המאן דאמר, 'כנגד עבודות שבמשכן'. ובנוסף צ"ב, מי אמר שבעבודות המשכן היו שלשים ותשע עבודות? גם דבר זה, הוא סתום.

אחד עשר פירושים למאמר חז"ל "כל המשמר שבת כהלכתו וכו'", מה הפירוש כהלכתו?

לפני שאמשיך, אזכיר שוב את הגמ' שדיברנו עליה בשיעור הקודם [שבת דף קיח ע"ב], אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, כל המשמר שבת

שערי יצחק – השיעור השבועי

נקודה נוספת שאומר הבן יהודע, וזהו הפירוש השני, או יובן הכוונה, כמו הטל שירד בהסתר, כן האדם ישמור השבת בהסתר, שהוא הרהור הלב. וכיון דשומרו גם בהרהור שהוא בהסתר, אז כדאי הוא לכפר אפילו על עון ע"ז. דהיינו, גם בליבו, הוא שומר שבת. הלב שלו, אינו עסוק וטרוד בכל מיני הפרעות. לא רק כלפי חוץ אינו עושה שום מלאכות, אלא גם יש לו מנוחה פנימית בשבת.

פירוש נוסף שהבאנו [שיעור מוצש"ק בא ה'תשע"ד] בשם בעל אבקת רוכל וחלק שני דף קל"ה כלל י' פרט ד', שהאדם לא יעשה כל מיני הערמות, בשמירת שבת. דהיינו, אפשר להתחכם על שמירת שבת, אפשר למכור את עסקו ולומר, 'לא, אני לא הבעלים'. זהו הפירוש השלישי.

הבאנו עוד, את מה שכותב בספר אבן ישראל על ספר צוואת הריב"ש [פרק ב' אות ח' הערה ט"ז], הוא מפרש זאת על פי הבעל שם טוב. למרות שהדבר אינו כתוב במפורש, אבל כך הוא מסביר, שהכוונה היא, לשמור את השבת בכל הדקדוקים ובכל החומרות. זהו הפירוש הרביעי.

לפי דבריו, הדבר קצת נשמע חידוש גדול. אינני יודע להסביר זאת. זה נראה לי קצת מוגזם. הרי אמרנו, כי לא שייך לשמור את השבת, בכל הדקדוקים ובכל החומרות. כבר הבאנו בשם האגלי טל, כי מי שירצה לשמור שבת לפי כל הדעות והשיטות, הוא צריך לשבת כל יום השבת בלי לזוז, לא לעשות שום דבר. כי כל פעולה שהוא יעשה, תהיה לו בעיניו. לא שייך לעשות את כל הדקדוקים והחומרות. ולא עוד אלא שאפילו אם יעשה כך, עדיין הדבר לא טוב, כי זה אינו 'עונג שבת'. א"כ בכל מקרה, הוא לא יצא ידי חובתו. אולי הוא לא התכוון בכל הדקדוקים ובכל החומרות ממש, אולי רובו ככולו. יכול להיות.

בכל אופן, כך לשונו, נלע"ד לפרש שהכוונה היא, לומר שיזהר האדם לדקדק בקיום הלכות

כהלכתו, אפי' עובד ע"ז כאנוש, מוחלין לו. שנאמר, אֲשֶׁרִי אָנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן אָדָם יִחְזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחַלְלוֹ [ישעיהו נ"ו, ב'], אל תקרי מחללו, אלא מחול לו. מה הוא העניין הזה, של 'כל השומר שבת כהלכתו'? שאלנו, וכי אפשר לשמר שבת, שלא 'כהלכתו'? אולם כתוב כאן דבר נפלא, שהאדם יכול לחטוא בדבר שהוא משלשת העבירות החמורות ביותר, לעבוד ע"ז כמו אנוש, ולא סתם ע"ז, וכבר הסברנו מה ההשוואה לאנוש, אולם בזכות שמירת שבת כהלכתה, ולא סתם שמירת שבת, אלא 'שימור שבת', דהיינו שמירה מעולה, ו'כהלכתו', אזי מוחלין לו. זכות שמירת השבת, היא המגינה. והסברנו כי הדבר קשור ליוסף הצדיק, ושיצדיק' זוהי מדת שבת. אולי בעז"ה בהמשך, נסביר ונברר את הדברים הללו באופן ברור יותר.

לגבי השאלה, מה פירוש הלשון, 'משמר שבת כהלכתו'? יגעתי ומצאתי בעניין זה, אחד-עשר פירושים. אולי לא נלך ממש לפי הסדר, כי ישנם פירושים שהם לפי הפשט, וישנם פירושים שהם יותר רמזים, וישנם פירושים שהם יותר על פי הסוד. אבל כל אחד, יבין את הדברים לאשורם.

הבאנו [שיעור מוצש"ק וארא ה'תשע"ד] את דברי הבן יהודע, ונקצר במה שכבר דיברנו. הבן יהודע אומר [על מס' שבת שם] כי 'שומר שבת כהלכתו' היינו, מי ששומר שבת ברצון ובנוחות. ישנו אדם השומר שבת, 'כמשא כבוד'. טוב, הוא חייב לשמור, אזי הוא נמנע ואינו עושה. אם אסור, אז אסור. אולם משמעות המלה 'כהלכתו' היא, שיעשה זאת באופן 'שיהיה נוח לו בשמירתו'. והוא מסביר, כי לכן ישנן ט"ל מלאכות בשבת, כמו תַּזְלַ פְּטַל אֲמָרְתִּי ודברים ל"ב, ב', זאת ההשוואה, דהלכות שבת הם ט"ל. הרי טל, אינו כמו גשם. הגשם בא בזעף ובגבורה, ואילו הטל בא בקלות ובנוחות. לכן זאת הזכות, שמוחלים למי שעובד ע"ז כאנוש, אם הוא שומר את השבת 'כהלכתו', שעושה זאת מתוך רצון וחשק. זהו פירוש אחד.

שבת בכל החומרות ודקדוקים, ואפילו בדברים שיש מקום להקל בהם מעיקר הדין, באופן שכיוצא בהם בהלכות אחרות המנהג להקל בהם, מכל מקום בהלכות שבת יזהר לקיימם בכל הדקדוקים, ולא יסמוך על הקולות שיש בזה. ישנם דברים, שמצד ההלכה עפ"י השו"ע, יש בהם מחלוקות, וישנן דעות או הבנות אחרות, ולפי ההלכה יש מקום להקל מעיקר הדין. ואם הדבר לא היה נוגע להלכות שבת, היינו אומרים שהדבר מותר. אבל בהלכות שבת, אל תקל, אלא תחמיר. ולא רק בהלכות, אלא בכל הפרטים. דהיינו לא רק באיסורי שבת, אלא גם בקידוש, ובתפילות, ובכבוד שבת, ובעונג שבת, וכדומה. כל מה שקשור לשבת, תשתדל לעשות את כל החומרות והדיוקים וההידורים. אפילו שהאדם, אינו יכול להחמיר בכל דבר, כי אם בתפילה הוא יחמיר, ובאיסור ריבית הוא יחמיר, ובאיסור והיתר הוא יחמיר, אם בכל דבר הוא יחמיר, בסוף רח"ל הוא ילך לבית חולים מרוב עצבים. צריך לכך כוחות נפש, הדבר אינו פשוט. לכן, כיון שהאדם אינו יכול להחמיר בכל תחום ובכל דבר, אזי תשתדל לעשות זאת בהלכות שבת. וז"ל, בין במניעת עשיית דברים האסורים בשבת, ובין בקיום דברים החייבים לעשות בשבת. כגון, קידוש ותפילות וכבוד ועונג וכיוצא בהם, בכולם יזהר לדקדק לקיים אותם בכל החומרות ודקדוקים. לכן הוא אומר, כי לכאורה תיבת 'כהלכתו' הוא מיותר. כי אם אינו כהלכתו אינו בכלל משמר שבת, ואם הוא נקרא משמר שבת פשוט הוא שהוא כהלכתו. כך לפי דבריו.

אמנם ישנה קצת ראייה לדבריו, מהמעשה של יוסף בן סימאי [שבת דף קכא ע"א], הבאנו כבר זאת [שיעור מוצש"ק בא ה'תשע"ד], שנפלה דליקה בחצרו, והגויים באו לכבותה, כי הוא היה אֶפְטוֹרְפוֹס של מלך, אולם הוא לא הניח להם לכבותה. כמעט כל רכושו, עמד להישרף. אבל נעשה נס, וירדו גשמים וכיבו. רואים א"כ, כי כיון שהוא השתדל, עשה דבר שאינו מעיקר

הדין, זכה לנס. ישנם כאלה החושבים, שפירושו הוא, שיוסף בן סימאי היה עם הארץ ולא ידע, חשב שהדבר אסור. כיון שכתוב אח"כ בגמ', וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, לא היה צריך לכך. שהרי שנינו, נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו כבה ואל תכבה. לא אמרתי לגוי לכבות, אלא הגוי בא וכיבה. אבל הפירוש הוא, כי כיוון שהוא החמיר על עצמו, הוא זכה לנס. כנראה, לא עושים נס לעם הארץ, שעושה דבר מתוך שאינו יודע. כך מפרש מהרש"א, ומצאתי ראייה לכך בשיבלי הלקט. מהרש"א כותב [שם] במפורש, לא אמר משום איסור שבת. אפשר דהוא גם ידע דליכא איסורא, כדמסיק דאצ"ל אל תכבה. זה לא שהוא טעה, כי גם הוא ידע שאין בכך איסור. והראייה, שכתוב בגמ', 'ולא הניחן מפני כבוד שבת'. לא שהוא חשב שהדבר אסור. אלא משום כבוד שבת בעלמא החמיר על עצמו.

גם בירושלמי כתוב [מסכת שבת, פרק ששה עשר הלכה ז'], שהוא אמר לגויים שבאו לכבות, הניחו לגבאי שיגבה חובו. דהיינו, יש להקב"ה חשבון איתי, הוא רוצה כעת לשרוף את כל רכושי, הוא הגבאי שגובה את חובו. א"כ כאשר הוא כבר קיבל על עצמו את הדין, נגמר הדבר, וכבר אין צורך שיישרף רכושו. כפי שידוע הסיפור, על אנשים שקיבלו על עצמם מיתת שריפה, ונחשב להם כאילו הדבר נתקיים בהם. כיון שמבחינתם, הם כבר היו מוכנים לכך. ה"ה בנ"ד, כיון שהוא היה מוכן לאבד את כל רכושו בלי לנקוף אצבע, א"כ כאילו שהדבר כבר נעשה, ומן השמים סייעו וירדו גשמים לכבות את הדליקה.

מצאתי ראייה לדברי מהרש"א, בספר שבלי הלקט [הלכות חוה"מ סי' רכ"א], יש שם עניין דומה, לגבי הכתוב במסכת מועד קטן [דף י"ע ב'] על רבינא, זה כבר ודאי שאינו אדם פשוט, הוה ליה ההוא עיסקא, דהוה מזדבן בשיתא אלפי, שהייה לזבניה בתר חולא דמועדא, וזבניה בתריסר אלפי. היה לרבינא סחורה ששה

שערי יצחק – השיעור השבועי

יתברך בכל מאודו, כי יש אדם שממונו חביב עליו מגופו וברכות דף סא ע"ב, ולכן לא חש עתה על ממונו, וכמו שנעשה לו נס לנחשון ובאו המים עד חוטמו, ועבד בהן מצוה לקדש שם שמים, על כן באו הנה הגשמים להציל ממונו, כי המטיר ה' עד שיכבו, וזה שרז"ל לא היה צריך לכך, ולכן בוודאי כוונתו לשם שמים לקדש שבת בממונו וכו'. זאת גם ראייה, שכוונתו היתה לעשות זאת בתורת קידוש ה'. זהו הפירוש הרביעי.

דיברנו וקושרנו זאת, לעניין הגנרטור בשבת. סיפר לי משהו השבוע, סיפור נפלא.

שמעתי על אברך אחד, אשר רכש והתחבר לגנרטור, או לאחד המכשירים האלה, והדבר עלה לו 10,800 ₪. זאת היתה ההוצאה שלו. כעת כבר עושים זאת בתשלומים. לא משנה. אבל הוא נתן זאת ברצון טוב. וסייע הקב"ה, לא עבר שבוע או שבועיים, ומודיעים לו, זכית בפרס, ע"י 'עיון הפרשה', בסך 12,000 שקל. אולם אנחנו מבקשים ממך, כי תתן לנו את המעשר, ותוריד מכך 1200 ₪. א"כ יצא לו 10,800 ₪, בדיוק כפי מה שהוציא, קיבל זאת בתוך כמה ימים. והמשך לסיפור זה, בשיעור מוצש"ק משפטים ה'תשע"ד.

דרך אגב, ישנם כאלה החושבים, כי אולי אנשים רוצים לנצל את הצורך של הגנרטור והמצברים, ולהתעשר על חשבון הציבור. אולם ביררתי את הדבר, וזה לא נכון. הם עושים זאת, ממש כפי המחיר והשווי הראוי. והקב"ה אמר, 'לוי עלי ואני פורע' [ביצה דף טו ע"ב]. כי מי שרוצה לקיים זאת, פשוט שהדבר בבחינת 'שמירת שבת כהלכתו'. הדבר אינו חומרות ודקדוקים. הדבר פשיטא, לפי המאן דאמר שהכוונה היא לחומרות ודקדוקים. אבל הדבר הוא אפילו שלא לפי המאן דאמר הזה. צריך אמונה חזקה, ושהאדם לא יחשוש. ועל כגון דא אמר הקב"ה, לוי עלי, ואני פורע.

אלפי זוזים, והוא השהה אותה שלא למכרה בכל המועד, אלא עד לאחר מכן. בעצם זה היה 'דבר האבד', הוא חשב שהוא יפסיד, ובכל זאת הוא לא מכר זאת בחוה"מ, וסופו של דבר הוא הרויח הרבה, מכר זאת בשנים עשר אלף זוזים. אומר שבלי הלקט, בא התלמוד להשמיענו, שאע"פ שהיה מותר, היה מחמיר על עצמו. לכן הוא זכה, וקיבל רווחים פי שנים. והוא מביא, דומיא דההוא דשבת, שמנע הגוי מכיבוי הדליקה, אע"פ שלא היה צריך, ונעשה נס, וירדו גשמים. ודומיא וכו', הוא מביא עוד דוגמאות לכך.

אולי ישנה גם ראייה לדבריו, בספר גלגול נשמות להרמ"ע מפאנו [סעיף י"ד ד"ה אליצור]. הוא כותב, כי יוסף בן סימאי, היה גלגול נשמה של אליצור בן שדיאור, של נחשון בן עמינדב שקפץ למים. דהיינו, כפי ששם, כיון שהוא עשה מסירות נפש, כמו שנאמר בְּאֵתִי בְּמַעַמְקֵי מַיִם וְשִׁבְלֵת שְׁטַפְתָּנִי [תהלים ס"ט, ב'], הוא מסר את עצמו על קידוש ה' בים סוף, א"כ גם בנ"ד המים באו והצילו אותו, שירדו שם גשמים. וז"ל, אליצור בן שדיאור, הוא נתעבר ביוסף בן סימאי, וזה סוד הנזכר במס' שבת פרק כל כתבי, מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי, וכו'. והעניין ידוע, כי נחשון קידש שם שמים ונכנס עד חוטמו בנחשול שלים, וזה יוסף בן סימאי היה גלגול, וירא פי אדם אין צדיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא וקהלת ז', כ"ז. דהיינו, בודאי שישנה סיבה שהוא היה צריך להתגלגל, אולם לא כתוב למה. וגם אליצור בן שדיאור היה מעדת קרח שחלק על השם, כדאמר [במדבר ט"ו, ב'] אֲנִישֵׁי שֵׁם [במדבר רבה פי"ח ס"ג]. א"כ, כיון שהוא היה במחלוקת של קורח ועדתו, הוא עשה חילול ה', לכן כעת הוא רצה לעשות קידוש ה'. גָּבַר עֲתָה בְּבֹאוֹ הוּא בְּיוֹסֵף, ורצה לקדש שמו יתברך בשבת קודש, ואז הקריב עצמו, וקידש שם שמים בגופו, שקפץ לתוך הים. והשתא רצה לקדש שם שמים בממונו. אז הדבר היה בגופו, וכעת בממונו. כי רצה שישרוף ממונו לאהבת השם

מנוחה, אבל הוא לא עושה את זה מצד המנוחה, ר"ל שעושה זה מצד מאמר ה' יתברך כדת וכהלכה, לכן מוחלים לו על עוון ע"ז. כי זוהי סתירה מינה וביה. כיון שאם האדם שומר שבת מצד ההלכה, מצד רצון וציווי ה', ולא מצד ההבנה שלו, הכרח הוא שאמונתו בע"ז היא אמונה נפסדת, שאינו עובד אותה אלא לתכלית מה מהבלי העולם. ומזה הצד, ראוי שיהיה מחול לו. בודאי שאינו מאמין בע"ז. ומה שהוא עובד ע"ז, כנראה יש לו סיבות צדדיות, שבגללן הוא עושה זאת.

פירוש שביעי, כותב בעל יערות דבש וחלק שני דרוש ג' ד"ה ואמרו. וכן דרוש י' ד"ה וכבר אמרתיו, שישמח בה בלי עצב ודאגה כלל, ומתעדן בה בכל עידונים הכל לשם שמים. דהיינו, אדם השומר שבת בשמחה, ובלי שום עצב ודאגה וכו'. בשבת, הוא שרוי בהרגשה עילאית.

פירוש שמיני, כותב רבינו חיים כפוס זצ"ל. הוא היה מגדולי רבני מצרים, לפני ארבע מאות שנה. ידוע הנס שנעשה לו, שהוא היה סומא, וכאשר היה דייקן, מישהו אמר, כי בגלל שקיבל שוחד, הוא נעשה סומא. ונעשה נס, ונפקחו עיניו. יש לו דרשות שנקראים 'באור החיים', והוא כותב [דרוש לכבוד שבת ומעלתה" בסוף הספר ד"הומי, דף רצ"ב רצ"ג] כך, יהיה מבני אדם המחזיקים בה לשמור אותה כהלכתה. מה הפירוש לשמור אותה כהלכתה? על פי טעמיה וסודותיה, כפי מה שקיבלו אבותינו מסיני. ועיקר טעמה הוא, שהאדם אינו סתם 'שומר שבת', אלא חושב ומתבונן, מה המטרה? מה זאת שבת? יכול אדם לשמור שבת, אבל אינו חושב אז כלל על בריאת העולם. הוא יכול להתפלל את כל התפילות, אולם אינו חושב ומתבונן בטעם הדבר. אבל, עיקר טעמה הוא, שניתנה לסימן ולא את על חידוש העולם, שהוא יתברך ברא את העולם אחר האפס המוחלט, ושעל ידי כן יש בידו יתברך יכולת לשנות טבע המציאות באותות ומופתים בארץ, כאשר עשה במצרים וכו'. הקב"ה ברא

הפירוש החמישי שאמרנו ובשיעור מוצש"ק בא התשע"ד, בשם החפץ חיים, ובדבריו רואים בדיוק ההיפך, ממה שכתב בעל אבן ישראל. הח"ח על ספר ישעיה ולא מצאתי שם, אלא על מס' שבת שם, עמ' קט"ל. העורך] אומר גם-כן, כי לכאורה מה שאמר רבי יוחנן 'כהלכתו', זהו שפת יתר. והוא מאריך להסביר את כל העניין הזה, שהרי לא כתוב בתורה, אלו מלאכות אסור לעשותם. אולם קבלת חז"ל, כי אלו הט"ל מלאכות, פֶּאֶשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ ודברים ה', י"א. כמו שכתוב לגבי שחיטה, וּזְבַחַת וְגו' פֶּאֶשֶׁר צִוְּיָתְךָ [דברים י"ב, כ"א], היכן ציונו הקב"ה על השחיטה? הדבר אינו מוזכר. אלא, אלו פרטי הלכות שחיטה, שהשחיטה היא בשני הסימנים, רוב קנה וכו', כל הפרטים של הלכות שחיטה, הכל ניתן למשה רבינו בהר סיני. זהו, 'כאשר צויתך'. מכאן שפרטי הלכות שחיטה, ניתנו למשה רבינו בהר סיני. אותו הדבר, הט"ל מלאכות ניתנו בהר סיני. והוא מביא כי בירושלמי כתוב, שרבי יוחנן וריש לקיש דייקו ומצאו בכל אב, ט"ל תולדות. ישנן ט"ל אבות מלאכות, וישנן ט"ל תולדות בכל אחד ואחד. לזה רמזה התורה, שישמור שבת ממלאכה בכל הפרטים. דהיינו מכל האבות ותולדותיהן, 'כאשר צויתך בעל-פה. וזה מה שאמרה הגמרא, כל המשמר שבת כהלכה וכו', 'כהלכה' דייקא, דהיינו שישמור שבת שלא לחלל אותה בשום פרט. לפי דבריו משמע, כי לא מדברים על החומרות והדקדוקים, אלא שאתה מקיים את כל ההלכות ממש. זהו הפירוש החמישי.

פירוש ששי, כותב מהר"י אבוהב בפירושו על הטור [מובא בקובץ מפרשים בסוף הספר, סימן רמ"ב ד"ה אפילו, וז"ל, ונראה שהסיבה בזה, שעם היות שע"ז שקולה כנגד כל המצוות, שהרי ג"כ שבת היא שקולה כנגד כל המצוות, שהרי שומר שבת מודה השגחה ומודה חידוש העולם ותורה מן השמים, ושרשים רבים יותר. והנה, לפי זה כששומר שבת כהלכתו, ישנו אדם שיכול לשמור שבת ולנוח, טוב שהגוף יהיה לו

שערי יצחק – השיעור השבועי

שביעית, והדבר קשור לשבת. ועיין בשיעור מוצש"ק בא התשע"ד. זהו הפירוש העשירי.

אלו הם הפירושים שראיתי בספרים, אינני מאריך בהם, כיון שהדברים כבר כתובים. הקיצור, 'תמים פעלו'.

אולם ברצוני לומר את מה שאני חושב, 'לו יש רשות לי אתחברה', מה שנראה לי בס"ד כפירוש נוסף, וחושבני כי זהו הפשט הפשוט ביותר. מה הפירוש 'המשמר שבת כהלכתו'? הדבר ברור מאד. ישנו אדם, השומר שבת, אבל לא 'כהלכה'. דהיינו, הוא לא למד את כל פרטי הדינים. בודאי שהוא נזהר, בכל האבות מלאכות. מה? לזרוע בשבת? מה פתאום. רחמנא ליצלן. אבל מאידך, הוא נוטל ידיים על עשבים. הוא אפילו מתכוין לעשות בכך מצוה, נוטל ידיים, אבל נופלים מים על הזרעים, והדבר מצמיח אותם. או על קרקע שאמורה להצמיח, לפעמים ישנם עשבים הטמונים מתחת לקרקע, גם זה אסור משום זורע. א"כ, הוא בעצם שומר שבת, אבל לא 'כהלכה'. לזרוע ממש, הוא לא יזרע. אבל דבר הגורם לזריעה, הוא חושב שזה מותר. וכן לחרוש, בודאי שהוא לא יחרוש בשבת, אבל אם הוא צריך לגרור איזה חפץ כבד, א"כ הדבר עושה חריץ, והוא רוצה לעשות את החריץ.

זוכרני כשהייתי ילד קטן, גררתי בשבת איזה צינור ברחוב, עוד לא היה שם כביש, אלא אדמה, ואבא מארי זצ"ל צעק עלי. ולא הבנתי, למה? מה עשיתי? מה פשעי ומה חטאתי? אבל הוא אמר, 'לא, אתה חורש'. ולא הבנתי, זה חורש? אני לא חורש ולא זורע? אבל עפ"י ההלכה, זהו גדר של מלאכת חורש. הרי כתוב [שבת דף כב ע"א], גורר אדם מטה כסא וספסל בשבת, ובלבד שלא יכוין לעשות חריץ. אבל אם הוא רוצה לעשות את החריץ, זהו פסיק רישא.

את העולם, ממילא הוא יכול לשנותו. אם העולם היה קדמון, א"א היה לשנותו. א"כ יוצא כי השבת היא, קוטב ויסוד גדול לכל התורה כולה, ויאמין בשכר ועונש וכו'. זה פירושו, אמרתי זאת ממש ב'ראשי פרקים'.

פירוש תשיעי, כותב בעל ענף חיים, להרה"ג אברהם אלנדאף זצ"ל, בספרו פתחון טוב ודף מ"ג. אמנם אינו מביא את לשון הגמ' דלעיל, אבל הוא מביא מאמר דומה, בשם ספר חמדת ימים לרבינו שלום שבזי זצ"ל, ובעצם הדבר כתוב במדרש הגדול ר' עקיבא אומר, גדולה שבת, וכל המשמר אותה כראוי זוכה לגן עדן ליאור באור החיים, כל המשמר שבת כראוי כאילו שומר אותה מעשות כל רע. והוא מביא ומסביר את הפסוק, אֲשֶׁרִי אָנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחְלִל לְוַשְׁמֵר יָדוֹ מִמַּעֲשׂוֹת כָּל רָע [ישעיהו נ"ו, ב']. מה הפירוש 'כראוי'? אצלנו כתוב בגמ', 'כהלכתו'. אבל שם ישנה גירסא, 'כראוי', על מאמר קצת דומה. בא להשמיענו, שלא יחשוב אדם שדי לו במה ששומר שבת מעשות מלאכה, רק את המלאכות ותולדותיהם. יש הרבה דברים שתלויים בדיבור, אמירה לגוי, דברי חולין, מְמַצּוֹא חֶפְצָךְ וְדִבַּר דְּבָר [ישעיהו נ"ח, י"ג], שלא יהא דיבוריו של השבת כדיבוריו של החול.

פירוש עשירי, כותב רבינו ישראל הכהן בעל סגולת ישראל [פרשת יתרו דף שפ"ז, ד"ה אמר], זהו פירוש על דרך הסוד, אלמלא משמרים ישראל שתי שבתות, ר"ל כנסת ישראל ובן זוגה, שלא יפרידו אותם זה מזה, מיד נגאלין. כי חיבורם, הוא סיבת הגאולה. סוד הסמכת הגאולה לתפילה. אמר רבי יוחנן, כל המשמר את השבת כהלכתה, ר"ל שלא יפרידה מבן זוגה וכו'. כלומר, העניין בכך הוא, שיהיה חיבור בין כנסת ישראל ובן זוגה. כמובן שאלו דברים גבוהים עפ"י הסוד, אבל הדבר קשור גם לדברינו, שזה החיבור של מדת יסוד ומדת מלכות. יוסף הצדיק, הוא המדה ששית ומדה

א"כ בעצם יכול להיות, כי האדם הזה, אמנם הוא שומר שבת, אבל אינו שומר שבת כפי ההלכה. הוא שומר שבת, לפי ההבנה והידיעה שלו. ויכול להיות, שהוא אפילו 'משמר שבת', דהיינו שסובר כי הוא אפילו 'מחמיר'. ישנו דבר המותר, והוא חושב שהדבר אסור. זה לא שהוא עושה חומרא, שהוא רוצה להחמיר, כמו יוסף בן סימאי, שעשה כן מפני כבוד שבת, אלא הוא חושב שהדבר אסור. אם הוא יראה מישהו אחר העושה כך, הוא גם יגער בו ויאמר לו, רח"ל, הדבר אסור... א"כ הוא משמר שבת, אבל זה אינו כהלכה. זהו הפירוש 'המשמר שבת כהלכה', השכר והמעלה שמדברים, הוא על האופן הזה.

בעניין להרבות באכילת פירות בט"ו בשבט. כיון שאנו לפני חמשה עשר בשבט, החל בשבוע זה, ולמרות שאבותינו לא נהגו בעניין של להרבות באכילת פירות בט"ו בשבט, ברצוני להרחיב בעניין.

שמעתי מילתא דבדיחותא. אומרים, כי ישנו הבדל בין העדות, אשכנזים וספרדים ותימנים. אם ישנה מחלוקת באיזה דין, האשכנזים מחמירים בו, והספרדים מקילים בו, והתימנים לא נהגו אותו... בנושא שלנו, הדבר אכן נכון. אבל צריך לדעת, כי אם ישנו דבר שהתימנים לא נוהגים אותו, זה אומר דרשני.

עניין זה, של להרבות באכילת פירות באופן מיוחד בחמשה עשר בשבט, אין לו שום מקור, לא בש"ס ולא במדרשים ולא בראשונים. זהו מנהג שהתחיל לפני חמש מאות שנה, והדבר מובא בתורת מנהג של אשכנזים. רבי יששכר בן סוסאן בספר תיקון יששכר ודף כב ע"ב. הובא במגן אברהם סימן קלא, ס"ק ט"ז, כותב, כי ביום חמשה עשר בשבט, נוהגים האשכנזים יצ"ו להרבות במיני פירות אילנות לכבוד שמו של יום. ובסופו של דבר, גם אצל האשכנזים, הדבר נשאר רק אצל החסידים האדמור"ים, עושים

מזה עסק ושמחה. אולם אינני יודע אם אחרים אצלם עושים זאת, כמדומני שהם לא כ"כ מתייחסים לכך. מגישים כמה פירות נוספים לשלחן בסעודה, וזהו. ואצל הספרדים, הדבר נהיה יותר מהאשכנזים. דהיינו, המנהג בהתחלה היה אצל האשכנזים, ואפילו בכתבי האר"י אין לכך מקור, לכן הרב מרדכי שרעבי זצ"ל לא היה עושה זאת, היה אמר כי כיון שאין לכך מקור בכתבי האר"י אלא רק בספר חמדת ימים שעליו יש סימני שאלות, לכן הוא לא היה נוהג זאת.

בכל אופן, אבותינו לא נהגו ולא שמעו מהמנהג הזה. אמנם ישנם כאלה האומרים, כי טוב הדבר, ואין הכי נמי. אבל בכל זאת צריכים לדעת, כי אם אבותינו לא נהגו בדבר מסוים, סימן שהדבר צריך עיון. יש לבדוק את המקור, מהיכן הוא בא. וישנם דברים ההיפך, שאנו נוהגים אותם, ועדות אחרות אינן נוהגות. עכ"פ מי שרוצה לעשות זאת, שיאמר 'בלי נדר', שלא יתחייב בכך בתורת חיוב, כי זה אינו קבלה של מנהג אבות וכדומה, בכדי שהדבר יחייב.

האם מברכים שהחיינו על אתרוג. אבל בכל זאת, ישנה ודאי תועלת בעניין הזה, כיון שמתעסקים אגב זה בהלפות ברכות. זאת מעלה. והדבר הראשון שעלינו לברר, הוא עניין ברכת שהחיינו על האתרוג, כשאוכלים אותו, או כשרואים אותו. הרי כתוב בשו"ע [סימן רכ"ה סעיף ג'], הרואה פרי חדש, מברך שהחיינו. א"כ השאלה היא, האם מברכים שהחיינו על האתרוג, או שלא?

אבותינו לא נהגו לברך שהחיינו על אכילת האתרוג, כיון שהוא היה מצוי כל השנה. וכן אנחנו נוהגים גם היום. אבל לכאורה, הדבר אינו כ"כ פשוט. אם ישנה ארץ שהפרי מצוי, ואתה מעביר אותו למקום אחר, כגון קוקוס, המצוי בארצות המזרח בכל השנה, ומביאים זאת לארץ ישראל רק בעונה מסוימת, א"כ אין

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואוכלים אותם. ואלו, אין צריכים לברך שהחיינו בחמשה עשר בשבט, מפני שכבר בירכו שהחיינו ביום טוב ראשון של סוכות בנטילת הלולב, ובוזה נפטר האתרוג גם מברכת שהחיינו של אכילה וכו' ע"כ. הרי מעיקר הדין, מי שרואה פרי חדש, צריך לברך שהחיינו. אמנם נכון שנוהגים לברך בשעת אכילה, אבל מי שבירך בשעת הראיה, אינו יכול לברך שוב בשעת האכילה.

בנושא זה, נשתברו הרבה קולמוסים. בעל שדי חמד [מערכת ברכות סימן ב, אות ב] מאריך על עניין זה, של ברכת שהחיינו על האתרוג. האם לברך, או שלא? אבל לכאורה, הדבר נשמע תמוה, שהרי האתרוג מצוי כל השנה. א"כ מה המקום בכל זאת, לברך עליו שהחיינו? זה לא שאצלם, האתרוגים לא גדלו כל השנה. לא זה הנידון. אלא שהם טענו טענה אחרת, כי כיון שהאתרוג אינו גודל כל השנה, אלא יש לו עונות מסוימות, הוא גודל רק בזמן מסויים, נניח בחודש תמוז, א"כ נכון שבאילן ישנם אתרוגים גדולים וקטנים, אבל אתה יכול להבדיל מהו הפרי החדש, וכעת אתה רואה את הפרי החדש. נכון שישנם אתרוגים בעץ, אבל אפשר להבחין מהו הפרי החדש. זאת טענתם. הדברים מובאים בספר 'ברכת השיר והשבח', זהו ספר מיוחד על ברכת שהחיינו, שחיברו ידידנו הרה"ג אברהם לוי שליט"א מהעיר קרית ספר, [בזמנו הוא היה גר בבני ברק, בשכונתנו נוה-אחיעזר. הוא מביא כאן הרבה עניינים שדיברתי איתו אז עליהם. אמר לי, שהוא מביא דברים בשמי בספר זה בכשלושים מקומות. וזה כגון בדף י"ב, כ"ג, ע"א, ר"ה, רי"ט, ר"כ, רכ"א, רל"א, שכ"ג, תל"ז, תע"ז].

בנושא האתרוג, הוא מביא בהלכות [בדף ט' פרק א' סעיף ל"ב] את מה שכתבנו, כי אצלנו – מנהג התימנים – לא מברכים עליו ברכת שהחיינו, ואחר כך [ח"ב סימן ו', מדף קצ"ד] הוא מאריך על כך כמה דפים, בכדי לברר מדוע בכל זאת ישנן דעות האומרים כן לברך. הוא מביא בשם בעל נתיבי עם [סימן רכ"ה] כך, לפי זה טעמו של שו"ת הלכות קטנות, הוא טעם קלוש. דכיון

פירושו שזהו פרי חדש, כיון שבארץ המקור יש את זה כל הזמן. נכון שלא הביאו לך זאת, ואתה שמח לראות את זה, אבל עכשיו לא עונת הגידול שלו. כיון שבמקום גידולו, הדבר מצוי בו כל השנה, גם המקום שקיבל זאת בזמן מסויים, אינם מברכים על כך שהחיינו. ובכל זאת, ישנם פוסקים הסוברים, כי יש לברך עליהם שהחיינו.

בעל הלכות קטנות, מהר"ם חאגיז, כתב [ח"א סימן רלג, וח"ב סימן רנז], אתרוג שהוא דר באילנו משנה לשנה, אין לברך עליו שהחיינו. כפי שהגמ' אומרת במס' סוכה [דף לה ע"א], למה נקרא שמו פרי עץ הדר ויקרא כ"ג, מ"א, ר' אבהו אמר, אל תקרי הדר, אלא הדר, דבר שדר באילנו משנה לשנה. מפרש רש"י, [ד"ה הכי קאמר עד שבאים קטנים עדיין גדולים קימים], שהאתרוג דר וגדל באילנו שנים ושלוש שנים, וכשבאין וחונטין של-עכשיו, עדיין גדולים דאשתקד קיימין בו. דהיינו, פרי האתרוג, גודל הרבה זמן, שנים ושלוש שנים. בזמן שחונטים הפירות החדשים, עדיין ישנם אתרוגים גדולים באילן.

אולם הבן איש חי [פרשת ראה שנה ראשונה סעי' י"א] כותב, שהם נוהגים לברך שהחיינו על האתרוג, והוא מביא כך גם בשם בעל פרי האדמה. וז"ל, מיהו על אתרוג, העיד הרב פרי האדמה, שנוהגים לברך עליו שהחיינו בעיר הקודש ירושלם תוב"ב, שאוכלים אותו בליל שני של-ר"ה במקום פרי חדש. הרי כתוב כי לכתחילה, בכדי שלא להיכנס לספיקות, צריך שברכת שהחיינו אז, תהיה על פרי חדש, לכן הם היו מביאים אתרוג. ומוסיף הבן איש חי, ופה עירנו יע"א, האתרוג הוא מתוק, אך אינו מצוי הרבה כי אם מעט. והמנהג בביתנו, שנאכל אתרוג קודם יו"ט של חג הסוכות, ונברך עליו שהחיינו. אבל קהל עדתינו, אינו מצוי אצלם לאכלו קודם סוכות, ורק אוכלים אותו בט"ו בשבט שמביאים למכור. וגם אותם הקונים אתרוג לנענוע, מצניעים אותו עד ט"ו בשבט,

שיש זמן קבוע לגדילתו, דיש עונות שונות בגידול האתרוגים, ממילא הוה חידוש באלו הפירות שגודלים בזמן חידושם. הם גודלים באותו הזמן, א"כ כעת זהו הפרי חדש.

סברא זאת, לא כ"כ ברורה. כי נכון שהפרי הזה גדל עכשיו, אבל הרי אני יכול להשיג את הפרי. נכון שזה חדש, וזה ישן, אבל הם נמצאים על העץ, וזו אותה השמחה. זה לא כמו שאתה מביא פרי מהקירור, או פרי שאין לו ערך, שהוא מיובש, שאז אינו חשוב כמו הפרי החדש. בכל אופן, כך הוא אומר, בכדי להסביר למה בכ"ז הם סוברים כי יש לומר עליו ברכת שהחיינו.

עוד טענה טוען בעל נתיבי עם, ודוחה את בעל הלכות קטנות, למה אתה אומר שלא מברכים על אתרוג שהחיינו? משום שדר באילנו משנה לשנה? אומר הרב נתיבי עם, וטעם קלוש הוא. דתינח אם נשאר ממש באילן. אבל אם קוטפים כל הפרי, ולא מניחים אף אחד, הרי זה כחדש ממש, גם לגבי ראיית העין וכו'. דהיינו, אם הפרי ישנו בעץ, אתה אכן צודק. אבל אם קוטפים אותו, יוצא כי כעת אין אפשרות להשיג את הפרי הזה.

מעתה, מובן שורש העניין. במקומות אחרים, בעדות ובארצות אחרות, משתמשים באתרוג בעיקר, כמעט אך ורק, לצורך מצוה. ממילא בזמן שלא צריכים אותו לצורך מצוה, אזי הם קוטפים אותו. אפילו אם תהיה פריחה, אבל זה לא יהיה מתאים לחג סוכות, הם יקטפו את הפריחה. כי חבל שהעץ יוציא פרי, שבעצם לא תהיה ממנו שום תועלת. ובפרט שאתרוגי האשכנזים, הם קטנים. הפרי אינו יכול להגיע לגודל גדול, עד מאתים או שלש מאות גרם אולי לכל היותר, אז הוא כבר נקרא 'בשלי' כביכול. אין לו אפשרות גדילה, כיון שהוא מורכב עם לימון, ממילא אינו יכול לצמוח ולגדול הרבה. אבל האתרוג התימני, שהוא גדול ובשל ממש, וראוי לאכילה כמות שהוא.

נכון שהיום שהאתרוג התימני נהיה מסחרי, ואלה שמגדלים פרדסים של אתרוגים כיום, הם גם קוטפים אותם, אם אינם מתאימים לחג סוכות, כיון שהם לא משווקים זאת לצורך אכילה, אלא לצורך מסחר, לאלפים ולרבבות, א"כ אין להם מטרה ותועלת בהשארתם על העצים, ולכן גם הם קוטפים זאת בקטנותם. אי אפשר להשיג אצלם אתרוגים, בכל ימות השנה. אבל ישנם רבים, המגדלים אתרוגים באופן פרטי, לא בכמויות גדולות, ואפשר להשיג אצלם אתרוגים בכל השנה. כמו האתרוג הזה, הנמצא כעת לפני על השלחן. מי שיחפש אתרוג כל השנה, יכול למצוא. אמנם הוא לא נמצא בשוק, אבל אפשר למצוא. א"כ מבחינה זו, הדבר אינו נקרא שהוא פרי חדש, כי כל השנה אפשר להשיג אתרוגים משובחים, גדולים ראויים לאכילה, וכן קטנים.

לכן חושבני, כי הנושא של ברכת שהחיינו, נשאר בעינו, ואין לברך שהחיינו על האתרוג. דהיינו, יכול היה להיות מקום לדון בכך לפי השיקול שלהם, אם השיקול הוא מצד הגידול. אבל הסברא הזאת אינה ברורה. לכן נראה לי, כי לברך על כך שהחיינו, זאת שאלה גדולה. עדיף שלא לברך שהחיינו. ולדידן, פשיטא שאין לברך. אני אומר זאת, גם במצב של זמנינו, שבפרדסים הגדולים קוטפים אותם בזמן פריחתם. כי מי שבכל זאת ירצה, מי שיחפש וישתדל, הוא ישיג אותו בכל השנה, וממילא זה נקרא מצוי, ואין בזה חידוש.

האתרוג שנמצא לפנינו על השלחן, הוא בזכות ידידנו מאיר רנא הי"ו מכפר שלם, הוא הביא לי את האתרוג הזה, ויישר כוחו הוא וכל משפחתו יצ"ו. אבל תשמעו, הוא שמגדל אתרוגים תימניים, כתב דבר מעניין, שכדאי לדעת אותו. אחרי שציין כי הוא מעושר כדת וכדין כולל חילול מעשר שני, הוא כותב כך, צריך לקלף את הקליפה הצהובה, כדי לראות אם יש עקיצה שחדרה עד לפרי בחלקו הלבן. ועקיצה זו, צריך לקלפה ולא לאכלה. ישנן

הנפלא, ותשובתו לשאלתי שהשיב בשיעור, בבחינת דְּבַר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב [משלי ט"ו, כ"ג], אשר שמעתי שגרם לכמה וכמה להתעורר מחדש בעניין השימוש בחשמל כשר בשבת. וגם לדידי אכתי נצרך העניין, כי חלו כמו עיכובים במשלוח, ועוד לא באתי לברך על המוגמר. אם כן נשארה השאלה עדין בעינה הלכה למעשה, זה לא עבר.

אבל דא עקא, מאי דפשיטא ליה לכבוד תורתו שליט"א, מיספקא לן טובא, דהא נדון דידן אינו דומה למאי דאיירי בש"ס ובפוסקים. נכון שישנה הלכה, כי מי שקונה כלי חדש, צריך לברך שהחיינו, אבל נד"ד זהו עניין אחר. דהתם מיירי בכלי תשמיש או תכשיט או מלבוש, מה שאין כן הכא עסיקינן במקור כח לכלי תשמיש, כמין "בטריה" ענקית, אשר בכוחה להפעיל מכשירי חשמל גדולים, ואם כן יתכן שאין לזה חשיבות כלי כלל וכלל. לדבריו, כיון שזה מצבר, א"כ קניתי בטריה, זה אינו כלי שאני משתמש בו, זה לא סיר או שלחן, אלא הדבר משמש כמקור כוח לכלים אחרים.

וניחזי אנן, מי שברשותו מכונת, אשר המצבר שָׁבָה שבק חיים, בלעדיו הרי המכונת מוטלת כאבן שאין לה הופכין, והולך וקונה מצבר חדש שברכבים מסויימים עולה אלף ₪ בערך, האם הוא יברך שהחיינו? כמדומה שעוד לא שמענו כזאת. כך הוא טוען. מה ההבדל בין מצבר לבית, לבין מצבר לרכב? ועוד יתכן, כיון דהוי מילתא דתליא בסברא, אם לדמות את זה לכלים, נניח שישנם צדדים לכאן וצדדים לכאן, נסתפק אולי כן ואולי לא, מכיון שבלאו הכי יש מחלוקת אם נהגו לברך על כלים, אע"פ שלפי מנהגינו נהגו, מכל מקום שמא בכהאיי גוונא אמרינן 'הווי דלא לוסף עלה'. הוא עשה כאן, מעין ספק ספיקא. ביקרא דאורייתא וכו'.

עקיצות על קליפת האתרוג, ומחדש לנו כי יש בעיא לאכול זאת.

שאלתי אותו, מה הבעיא? הרי אדרבה, טוב לאכול את הקליפה. הגמ' במס' שבת ודף קח ע"ב] אומרת, שאם לא אוכלים את הקליפה שלאתרוג, הוא אינו יוצא מהמעיים. אם כן, צריכים לאכול אותו עם הקליפה. כמובן רק את החלקים הנקיים שלקליפה. וגם הדעת נותנת כי לא מוכרח לאכול הרבה, אפילו רק חלק מן הקליפה די. וז"ל הגמרא שם, תני ר' יהודה בר חביבא אתרוג צנון וביצה אילמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאין מבני מעיים לעולם. ופירש רש"י ובד"ה אין יוצאין מבני מעיים, שמתקשרין ומתקשין ונעצרין. אבל הוא אומר, כי בעקיצות הללו, מטילים שם ביצים. עלול להיות ביציתולעים וכדומה, בעקיצות האלו. או אולי ישנו שם חומר מסוכן, וממילא ונשמרתם מאד לנפשתיכם [דברים ד', ט"ו]. בכל אופן הוא מזהיר, לקלף את חלק העקיצות.

דבר נוסף, שצריכים לברך את הברכה שלו, זה לגבי עניין החמוציות. [עיין הרחבה בנושא זה, בשיעור מוצש"ק יתרו ה'תשע"ד].

השלמה בעניין ברכת שהחיינו על מערכת מצברים "קומבי" לשימוש בחשמל כשר בשבת.

אולם ברצוני להמשיך בנושא ברכת שהחיינו, מעניין לעניין באותו עניין, להשלים מה שדיברנו בשיעור הקודם [מוצש"ק בא ה'תשע"ד] בנוגע לברכת שהחיינו על מערכת המצברים בשם 'קומבי', וכדומה. אמרנו כי בנוגע לגנרטור, אין מה לדבר על ברכת שהחיינו, כי מי שמתחבר לגנרטור, הוא בסה"כ מקבל קופסא עם חוט, והגנרטור עצמו אינו שייך לו. אבל דיברנו על השאלה, לגבי מערכת המצברים, שזהו כבר ממש כלי שהוא מקבלו.

בנושא הזה, כתב לנו הרב חובב גרידי הי"ו מכתב נוסף, וכך הוא כותב, חן חן על שיעורו

א"כ ראשית, נתחיל בכך, שהמצבר שלבית לצורך שבת, מערכת ה"קומבי", בודאי שאינה כמו המצבר של-אוטו. בודאי שהדבר שונה. כי המצבר של-אוטו, הוא חלק מהאוטו, זהו דבר שמתחלף ומשתנה כל כמה שנים. אבל המצברים של-שבת, אלו מצברים קבועים, העומדים בפני עצמם, וכפי שהוא כתב במכתבו הקודם, שיש לו שמחה גדולה על הדבר.

אבל צריכים לברר, את יסוד הדין של ברכה על כלים. האמת היא, כי לכתחילה הדבר אינו כ"כ פשוט, לברך שהחיינו על כלים חדשים. הספרדים למשל, אינם נוהגים לברך על כלים חדשים, רק האשכנזים נוהגים זאת. בספר ברכת השיר והשבח [ח"א פרק ג סעיף ו], הוא מביא זאת כמנהג של האשכנזים, ושהספרדים לא מברכים. ובעצם הדבר כבר כתוב בכף החיים [סימן רכג סעיף כ', וסעיף ל"ו], וכן בבן איש חי [פרשת ראה סעיף ה], שלא נוהגים לברך על כלים חדשים. אבל הוא כותב פה, בספר ברכת השיר והשבח, כי התימנים, נהגו לברך שהחיינו. אולם האמת היא, כי גם דבר זה אינו ברור. קשה להגיד, שנהגו אצלנו לברך על כלים, כי זהו דבר שלא נעשה בפרהסיא. ישנם המברכים, ויש שאינם מברכים. הדבר תלוי, אם האדם תלמיד חכם. שאלתי וביירתי על כך, ואכן מברכים. אם תבוא לשאול את הרבנים התימנים, הם יגידו לך לברך. אבל קשה לומר, שהציבור אכן מברך, כי זהו דבר שלא נעשה בפרהסיא.

ובכלל, כל העניין של ברכות הללו, כגון ברכת שהחיינו, וכדומה, יש בהם הרבה מבוכות. אפילו ברכת ברקים ורעמים, הדבר אינו כ"כ פשוט. האנשים לא תמיד יודעים, על מה לברך וכיצד לברך. למשל, מי שמע על ברכת 'ברוך דיין האמת', בשם ומלכות? הדבר לא נשמע. אבל לפי ההלכה, אם אדם שמע על אדם כשר וירא שמים שנפטר, צריך לברך 'דיין האמת' בשם ומלכות, אם יש לו צער על פטירתו. אבל מי מברך? לא שמענו שמברכים. מי שיעיין בעץ

חיים למהרי"ץ זיע"א, יראה בבירור, שהדבר כתוב בשם ומלכות. דהיינו, מי שיודע את ההלכה, וברורים לו את כל הפרטים, אזי הוא מברך. [וכך אני נוהג, ויהי רצון שלא נצטרך]. אותו הדבר מי שיעיין בעץ חיים [ח"א דף קע"ג ע"ב], וגם בשת"ז [סימן רכג ס"ק ד'], יראה בבירור כפי שאמרנו, שמברכים שהחיינו על כלים חדשים, והדבר פשוט. אבל לפי המציאות שלנו, אי אפשר לומר, ש'כך נהגו, בתורת שכך הוא המנהג בודאי. מה שברור הוא, שהרבנים אומרים לברך. גם הרבנים שבעל פה, וגם הרבנים שבספרים. אם כן, הדבר בבחינת שצריך להיות 'בן תורה', כי זהו אינו דבר המצוי, זהו דבר לשעתו, ואם עבר הזמן, 'עבר זמנו בטל קרבנו'. בכל אופן, יודעי ספר, עושים זאת כך ומברכים. וזה שפיר נחשב מנהג. אבל הפוסקים כבר אומרים, כי בהרבה ברכות מהסוג הזה, האנשים לא מברכים. והדבר התחיל בגלל דברי הגמ' במס' עירובין ודף מ ע"ב] האומרת, כי ברכת שהחיינו היא רשות. מכך טעו גם לגבי ברכות אחרות. הרי ישנן עוד כמה וכמה ברכות המובאות בשו"ע, לקראת סוף חלק שני, אשר האנשים לא מקיימים אותן. לפעמים זה מתוך חוסר ידיעה, כיון שבשעת מעשה אינם יודעים בדיוק את הפרטים, או מכל מיני סיבות אחרות. אבל הרמ"א [סימן רכג, סעיף א] אומר, ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות. מה הפירוש שזה 'רשות'? ישנה מחלוקת בעניין זה. בעל כנסת הגדולה אומר, כי אין הכוונה שברכת שהחיינו היא רשות, בודאי שהיא חובה, אלא שאינך חייב לקנות פרי חדש, בשביל לברך עליו שהחיינו. כלומר, אתה לא חייב לאכול אותו. אל תאכל, וממילא אל תברך שהחיינו. אבל המג"א [סימן רכ"ה, ס"ק ו] אומר, שהדבר כפשוטו. גם אם אכלת, אינך חייב לברך שהחיינו. אם האדם אכל פרי חדש, ולא בירך עליו שהחיינו, הוא לא עבר על ההלכה, כי זאת ברכת רשות. א"כ זהו נושא, שבלאו הכי שנוי במחלוקת. אבל אנחנו בפשטות פוסקים, כי

שערי יצחק – השיעור השבועי

מתכת, אולי כוונתו להוציא כלי חרס, שאינם כ"כ חשובים, על הכל חייב לברך עליהם בודאי הגמור, ואין כאן משום ספק ברכות להקל וכו'. הוא מאריך על כך, ודן על מה שבגמ' מס' כתובות [דף סד ע"ב] כתוב 'כלים', ושם הכוונה לבגדים דוקא, כמובן לפי העניין, המשרה את אשתו על ידי שלישי וכו' וכלים של חמשים זוז משנה לשנה וכו', בכל זאת אינו דומה לעניינינו יעו"ש. וכך גם נוקט בעל פרי מגדים [במשבצות זהב סוף סימן רכ"ג] בפשטות, כי 'כלים' הכוונה, או מלבושים, וכן כלי תשמיש, כלי אכילה ושתיה וכיוצ"ב. וכך גם אנחנו פוסקים בס"ד להלכה ולמעשה. לא נראה שעוד מישהו נסתפק בכך, כיון שבפוסקים הדבר מובא בפשיטות, שכך הוא הדין.

ישנה שאלה, לגבי אם אדם קנה חמור, האם צריך לברך על כך שהחיינו? לגבי אוטו, אולי לא נסתפק, ברור לברך. אבל בדור הזה אין מצוי חמורים, כמו לפנינו, ולכן לא ידוע מה המנהג. אינני חושב, כי בדורות שעברו, אם מישהו קנה חמור, שהיו משתמשים בו הרבה לרכיבה ממקום למקום וכו', הוא בידך שהחיינו. אבל, לא שמענו ולא ראינו, אינה ראייה.

תתפלאו לשמוע, כי בספר אשל אברהם [מבוטשאטש, סימן רכ"ג, ד"ה אולי הקונה] הוא דן על העניין, ומשמע מדבריו כי לא מברכים. הוא כותב כך, וכן הקונה סוס לנסיעה לזמן מרובה, היה ראוי לברך כמו על שאר כלי בית. מה ההבדל? ונראה שמה שלא נהגו לברך, הוא מצד שמא תמות הבהמה, ולא יהיה לו ממנה הנאה חשובה. וכן הוא אומר, לגבי אדם, הקונה פרה לחלבה, והיא חשובה אצלו ובדעתו להחזיקה זמן מרובה. וכן הקונה סוס יעו"ש"ב. בכל אופן לדבריו, כיון שעניין הברכה תלוי באחרים, הדבר כמו שאין מברכים על נתינת צדקה, כי אולי העני לא ירצה לקבל. ואפילו שזהו חשש רחוק, בודאי שהוא ירצה, ואפילו יותר, לא מספיק מה שאתה נותן, אבל חששו לכך.

אמנם א"א לומר המלה 'חובה', אבל זהו דבר שצריך לברך, ולא ח"ו להקל ראש בעניין זה. ואדרבה, הרמב"ם כותב [הלכות ברכות פ"א ה"ג] שהברכות הללו, וברכות רבות תיקנו חכמים, דרך שבח והודיה, ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד, אע"פ שלא נהנה ולא עשה מצוה. הוא משווה זאת לברכות התפילה.

אבל ישנה נקודה נוספת, שאינה ברורה בגמ' וברמב"ם ובשו"ע. כאשר מדובר על כלי שימוש. כי אולי מדברים דוקא על מלבושים. הרי מצאנו בכמה מקומות, ש'כלים' היינו מלבושים. אבל נראה, כי הפוסקים לא מחלקים בכך. מי שיעיין בשת"ז ובמהרי"ץ ובעוד בהרבה פוסקים, יראה כי הם מדברים גם בעניין ספרים, האם חייבים לברך שהחיינו על ספרים, או שלא? משמע שהם הבינו, כי כלים בנ"ד זה לאו דוקא מלבושים.

בעל מלאכת שלמה [פ"ט בברכות] דן בהדיא בעניין זה, וכותב כך, ראיתי מי שפירש, דהא דקתני זקנה כלים חדשים, רצה לומר דוקא דברים או בגדים הנלבשים. דוקא לבוש. אבל כגון מרבדים. דהיינו, לא רק כלים, אלא אפילו 'מרבדים', אדם שקנה שטיח, מאחר והוא אינו על הגוף, גם זה אינו בכלל כלי לבוש. או יורות וקדרות וצלוחיות וכוסות וקערות וקיתונות וכיו"ב, אין לברך עליהם בל"ס, עד כאן. כנראה ש'בל"ס' היינו, 'בלי ספק'. אין לברך עליהם בלי ספק. כך הוא מביא בשם 'מי שפירש'. אבל המלאכת שלמה בעצמו, זהו רבינו שלמה עדני, אינו מסכים איתו, והוא כותב כך, ומפני שלא מצאתי בפוסקים ולא בשום מקום עד עתה מי שדיבר בזה, הוכרחתי להודיע ולגלות ולחוות דעתי וסברתי אף אני, דנראה לענ"ד בבירור ובלי שום ספק, אני אומר בל"ס הפוך, דהכל שוה. דכל כלי שהוא חדש אצלו ושמת בו, כדעת הרא"ש ז"ל שהביא בספר שו"ע סימן רכ"ג בסתם, או תכשיט או כלים שמתמש בהן בבית, כגון אותן שזכרתי ודומיהן לכל הפחות של כלי

כעת אני אומר, כי אין מה לדון, על הטענה שהשואל מסתפק כאן במכתבו, כי אולי שאני הכא כיון שמערכת המצברים הזאת אינה כלי מצד עצמו, אלא רק משתמשים בה לדברים אחרים. כיון שלא דנים פה להגדיר, מה זה כלי? אולי צריך כלי קיבול? וכדומה. לא זאת הנקודה. אלא צריך לדון לפי הסברא, מה העניין של ברכת שהחיינו? הברכה היא, על כל דבר שאדם שמח בו, עליו להודות ולשבח להקב"ה, על שזכה לקנות את הכלי החדש הזה. אם כן, אין הבדל. דהיינו, נכון שהדבר אינו כלי מצד עצמו, לא משתמשים בו בעצמו. אבל זהו כלי חשוב, שהאדם שמח לקבלו, ויש לו מעמד ומקום מיוחד. ואם הוא עובר דירה, הוא לוקח איתו את הכלי למקום השני, א"כ בודאי שעליו לברך שהחיינו. ההגדרה אינה במושג המצומצם והמדויק של המלה 'כלי', אלא צריכים לדון לפי הסברא, לפי טעם העניין, ז"ל בטר טעמא'.

כידוע, ישנה תשובה של מהרי"ץ זיע"א [שו"ת פעולת צדיק חלק ב' סימן קי"ח], בעניין ריח חדש. דהיינו, ישנם ורדים, שכאשר מגיע עונתם, הם נותנים ריח. האם מברכים על כך שהחיינו, או שלא? שאלו על כך את מהרי"ץ זיע"א, מהו לברך שהחיינו, על הריח הטוב המתחדש משנה לשנה? והוא עונה כך, הנה אנכי הצעיר ראיתי בילדותי, רבותי מברכין זמן על הורד. הוא מעיד שראה את רבותי מברכים על הורדים שהחיינו. ועל אותו ריח טוב שמוציא אילן שקוראים פול, שאינן עומדין כל השנה, אלא רק בעונות מסוימות. ובאותו זמן, לא שמעתי מי שמפקפק בזה מחכמי דורנו. אמנם מקרוב נתחדש לרוב העם, שלא לברך.

אדה, אין כמו גאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א, אשר עמד לברר את מנהגי אבותינו. זה בעצם מה שקרה בהרבה דברים, שהשתנו דברים בגלל כל מיני ספרים שבאו לתימן. לכן הוא אומר, זכור לי שהיו מברכים, בלי שום ספק וויכוח. אבל הוא מוסיף, מטעם המלך, יצא

לאויר העולם ספר קיצור שני לוחות הברית, שכתב שם טעם שאין לברך זמן, משום שהוא הנאת הנשמה, ואיך יאמר שהחיינו וקיימנו שהרי היא נצחית וקיימת ע"ש. טוען קיצור השל"ה, מה אתה מברך? 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה?' אבל מי שנהנה מהריח, זה אינו הגוף, אלא הנשמה, אשר היא נצחית. היא תישאר עוד אלף שנה, או עוד מיליון שנה, אולי יותר. אינני יודע עוד כמה זמן היא תישאר, נצח סלה ועד. לכן אומר קיצור השל"ה, שלא לברך.

כותב על כך מהרי"ץ, ולפי שעתה ראיתי קצת זקנים שעדיין מחזיקים במנהגם, לברך זמן על חידוש ריח טוב, אמרתי לחוות דעתי ולחפש מהיכן סמכו להם הראשונים ז"ל. הוא מאריך לחוות דעתו על נושא זה, וכותב כך, יש להשיב, דמה בכך אם היא נצחית וקיימת, סוף סוף שבח הברכה הוא שהניחה השי"ת להיות כלואה וסגורה בגוף, ונשמה וגוף קשורים יחד, כי בהסתלק האחד יבטל השני. וא"כ השבח הוא על שהיא קיימת בגוף, שאפילו שתהיה ההנאת ריח לנשמה השבח לשי"ת שהניחה קשורה בגוף. מה הטענה? שהנשמה היא נצחית? בסדר. אבל אני מברך על כך, בגלל שהנשמה קשורה ומחוברת עם הגוף. הוא מרחיב להסביר, שכאשר האדם אוכל, גם הנשמה נהנית. וכשהנשמה נהנית, גם הגוף מתחזק. א"כ ישנו קשר, בין הנשמה לגוף.

אח"כ מביא מהרי"ץ, את דברי הרמב"ם וריש פרק עשירי מהל' ברכות. והוא אומר, מה טוען קיצור השל"ה? בגלל שזה הנאת הנשמה? אומר מהרי"ץ, הדבר אינו נכון, כי ברכת שהחיינו אינה ברכת הנהנין, אלא ברכת שבח והודיה. כך הוא כותב, שוב עיינתי בדברי רמב"ם ריש פרק עשירי מהלכות ברכות, והיצעתי שברכת שהחיינו וכיוצא בה מברכות השבח, לא ניתקנו מפני שום הנאה, רק דרך שבח והודאה. שכן כתב רמב"ם ז"ל, ברכות אחרות ודברים אחרים, שאין בהם פתיחה ולא חתימה, תיקנו

שערי יצחק – השיעור השבועי

האם נהנה לראות פרי חדש, מברך שהחיינו בשעת הראייה.

דרך אגב, יש כאן בתשובת מהרי"ץ חידוש גדול, שלא שמנו לב אליו עד עכשיו. וגם בעל 'תורת חכם' ו'שושנת המלך', אשר מביאים את קיצור דבריו, לא הביאו את ההלכה הזאת. מהרי"ץ אומר דבר מעניין. הרי אמרנו, כי מדינא דגמרא צריך לברך בשעת ראיית פרי חדש, ושלמעשה נוהגים לברך בשעת האכילה. אבל מה הדין, מי שנהנה כאשר הוא רואה את הפרי החדש? האם הוא נשאר בגדר המנהג, או שלא? אומר מהרי"ץ, אע"פ שנוהגים לברך בשעת האכילה, אבל מי שנהנה בשעת הראייה, יברך בשעת הראייה. דהיינו, הדינא דגמרא אינו נעקר לגמרי.

כך הוא כותב במפורש, תוך כדי דבריו שהוא מפלפל בנושא, וז"ל, ואע"פ שאתה רואה העולם נהגו לברך בשעת האכילה, לא מהדין הוא, אלא שכך נהגו, כמבואר בב"י וש"ע סימן רכ"ה. הוא לא חולק, שכך הוא המנהג, גם אצלנו. ועוד, שאפילו למנהג העולם, כל שנהנה בראייתו, מברך משעת ראייה. דהיינו, אפילו לפי מה שנוהגים, עליו לברך בשעת הראייה, אם הוא נהנה מכך. ותדע שכן הוא, שהרי הסמ"ק, הרב ספר מצוות קטן, מביאו מג"א, כתב בטעם שנהגו לברך עד שעת האכילה, דמי שאינו נהנה בראייתו רק באכילתו, מברך באכילתו ע"ש. הרי דאפילו לפי המנהג, אם נהנה בראייה, יברך בשעת ראייה. כך הוא כותב במפורש.

יכול להיות, שהם לא העלו את העניין הזה, כי מהרי"ץ עצמו מביא כלל במקומות אחרים, שאם ישנו דבר שהפוסק מביאו בדרך אגב, ועצם השאלה לא היתה על עניין זה, אולי אינו נחת פה להלכה למעשה, כיון שלא על כך היתה השאלה. אבל בנ"ד לפי דבריו הללו נראה, כי הדבר פשוט לו. א"כ לא כ"כ ברור לי, האם אכן זה להלכה למעשה.

חכמים דרך שבת והודיה להקב"ה, כמו ברכות התפילה. ואלו הן, הבונה בית חדש, והקונה כלים חדשים, אומר שהחיינו, וכן הרואה חבירו לאחר ל' יום וכו' ע"ש. וכתב הכסף משנה וז"ל, ביאור לשון רבינו כך הוא, ברכות אחרות מלבד ברכת ההנאה שכתבנו, תיקנו חכמים, וכן תיקנו דברים אחרים, כמו הנכנס לעיר או להקזי וכו'. בפרקים שלפני כן, הרמב"ם דיבר, על הלכות ברכת המזון, ועל הלכות ברכות מעין שלש, ועל הלכות ברכת הריח. על כל הדינים של ברכות הנהנין, שהם דברים של אוכל, וגם של ריח. אבל כעת בפרק הזה, הוא מדבר על ברכות נוספות, הוא מתחיל בברכה על הבונה בית חדש, ואח"כ על ברכת רעמים, וכדומה, וכן הנכנס לבית המדרש, והנכנס לעיר, והנכנס להקזי דם. והברכות האלו והדברים האלו, אע"פ שאינו נהנה בשעה שמברך כדי שיצטרך לברך, תיקנו אותם חכמים דרך שבת והודאה להקב"ה כמו ברכות התפילה. שאע"פ שאינו נהנה באותה שעה, צריך להתפלל. וזה כאילו אמר, שהברכות והדברים האלו, הן נכנסות תחת סוג התפילה לא תחת סוג ההנאה עכ"ל. דהיינו, כמו שהאדם מתפלל, שבתפילת י"ח ישנן בתחילה ברכות המתחילות בשבת, ואח"כ שאילת צרכים, ואח"כ הודאה, א"כ ה"ה גם בנד"ד.

אומר מהרי"ץ, הרי לך מפורש בהדיא, דברכת שהחיינו, לא משום הנאה ניתקנה, אלא לשבח לבורא שהגיעו לזמן הזה. כתוב כאן במפורש, כי ברכת שהחיינו אינה ברכה על ההנאה, היא אינה ברכת הנהנין, אלא ברכת שבת והודאה. אני משבח את הקב"ה, שאני חי וקיים, ושאני מריח. א"כ, למה ח"ו נמנע את הברכה? מכאן הוכחה, שאכן צריך לברך. וכך הוא פוסק להלכה למעשה. גם רבי שלמה עדני, בעל מלאכת שלמה הנז"ל פוסק כך, שם בסוף משנה א'.

אולם בכל אופן, הדבר תמוה לי, מצד הבנת הדברים. דהיינו, המג"א מביא בשם הסמ"ק, למה נוהגים לברך בשעת האכילה? הרי עיקר הדין הוא, לברך בשעת ראיית פרי חדש? אלא הוא אומר, כיון שלא נהנים בשעת הראייה, ממילא מברכים בשעת האכילה, שאז אכן נהנים. משמע שכוונתו היא, וכך גם מפרשים כל האחרונים שראיתי לפום רהטא, כגון מחצית השקל, ויד אפרים, ומשנה ברורה, כי הכוונה היא, בגלל שלא פלוג', ולכן תמיד מברכים בשעת האכילה. אבל מהרי"ץ מבין כי הכוונה אחרת, דמי שאינו נהנה בראייתו רק באכילתו, מברך באכילתו. זאת אומרת, שהחילוק הזה נשאר. דהיינו, אם אתה נהנה בראייה, אין הכי נמי, תברך בראייה. ורק מי שאינו נהנה בראייה, יברך בשעת האכילה. והמנהג הוא לפי הדרך-כלל שלא נהנים בראייה. א"כ עדיין הדבר צריך עיון, בכדי להבין את דבריו, וממילא האם אכן הדבר הוא לדינא ולמסקנא. אבל בכל אופן, ישנו צד כזה.

ובכל מקרה, צריכים לדעת, כי דבר מוסכם בכל הפוסקים, וגם הרמ"א מביא זאת וסימן רכה, סעיף ג', שגם בזמנינו, מי שבירך בשעת ראייה, לא הפסיד. דהיינו, הוא לא יברך פעם נוספת בשעת האכילה. אלא שלפי דעת מהרי"ץ, מי שנהנה בשעת הראייה, בודאי שעדיף שיברך בשעת הראייה.

ראיתי בשו"ת באר משה [שטרן, חלק ה' סי' ס"ז], לגבי אדם אשר קנה שיניים תותבות. הוא כותב כך, יש לברך שהחיינו על שיניים תותבים, (באידיש פאלשע-צען), ששויים עולה לסכום גדול, כי שמחה הוא לו, כי בלעדו קשה לו האכילה. ומה שמצטער על איבוד שיניו, הוא עניין אחר יעו"ש"ב. וכן הובא להלכה בפשיטות בס' ברכת השיר והשבח ופרק ב' סעיף י"ג דף נ"א. לפי זה, ה"ה בנ"ד, לגבי מערכת המצברים 'קומבי'. חושבני כי זאת ראייה ברורה לדברינו, שיש לברך על כך ברכת שהחיינו.

ויש להוסיף כי הוא הדין למי שקנה משקפיים חדשות, אעפ"י שהם רק מתקנים ומשפרים את הראייה.

נשאר לנו לברר את הנושא של ברכת החמוציות, וכן על פרי הפסיפלורה, אבל כבר לא נותר לנו זמן. בעה"ת נדבר על כך בשיעור הבא.

שאלה מהקהל: אבל בשיניים תותבות, הוא נהנה מעצם השיניים. אולם מהמצבר, אינו נהנה מעצם המצבר, כי הוא רק מעביר את החשמל? תשובת מרן שליט"א: אמרתי לכם, לא נראים לי כל החילוקים הללו, כי לא זאת היא הנקודה. צריכים רק לדעת, האם שמחים בזה, או שלא? אם אתה שמח שזכית ורכשת כלי כזה, עליך לשבח את הקב"ה על כך. הדבר הוא לפי השורש העניין, וזה מה שקובע, ולא החילוקים הדקים הללו, שאינם נוגעים לגופו של עניין.

שאלה מהקהל: אם בשעת הקנייה, אין לו זמן לברך, הוא ממהר הביתה וכדומה, האם יכול לברך אח"כ?

תשובת מרן שליט"א: אם אין לו זמן, עליו למצוא שיש לו זמן. אתה יודע, אומרים שמישהו שאל שאלה דומה, את הר"ר ישראל סלנטר זצ"ל. הרי הוא היה גאון גדול בתורה, אבל התפרסמה יותר גדלותו במוסר, כיון שהוא חיזק את עניין לימוד המוסר בישיבות בליטא. הוא תמיד דיבר על עניין זה, כמה חשוב לימוד המוסר, ומאז התחילו להכניס בישיבות הק' את לימוד המוסר. מישהו אמר לו, כבוד הרב, אין לי זמן ללמוד במשך היום, אלא רק חצי שעה. מה אני אלמד? גמרא או מוסר? הוא רצה לראות, מה הרב יענה. אמר לו ר' ישראל, תלמד מוסר. אתה יודע למה? כי כאשר תלמד מוסר חצי שעה, תמצא שיש לך עוד ארבע שעות... דהיינו, אדם מטעה את עצמו. אין דבר כזה, שאין לו זמן לברך. אם האדם יבין, מה חשיבות הברכה. קנית בלי, אינך יודע לשבח את הקב"ה על כך! הרי זהו העיקר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: אין הכי נמי. כדאי שיברך על הראייה, בכדי שלא יפסיד את הברכה.

דברי מרן שליט"א בשבח פסקי דינים ומנהגים בהלכות ברכות, וכן פסקי דינים והנהגות לימי שובבי"ם ת"ת אשר יצאו לאור בשנה זו.

ברוך ה', יגעו ועמלו אברכים יקרים, להוציא דף של פסקי דינים ומנהגים בהלכות ברכות, בעיקר ידידנו הרב אפרים לוי יצ"ו, מי שירצה את הדפים שיפנה אליו. לברר ולסדר בצורה יסודית, פשוטה וברורה, את ההלכות של דיני קדימה בברכות.

בסוף הדף כתוב, לגבי הברכה על פופקורן, ופסיפלורה, ובמבה. לגבי פופקורן, כבר כתבנו בשע"ה ואו"ח סימן ל"ח סעיף י"ט, כי נוהגים לברך בורא פרי האדמה. וכן לגבי פסיפלורה, מברכים בורא פרי האדמה, אולם כבר אמרתי לכם, שבלי נדר נדבר על כך באופן מיוחד בשיעור הבא.

לגבי לדר, דהיינו משמש טחון ומיובש, או ממרח תמרים, מברכים בורא פרי העץ. צריכים לדעת, הלדר הזה, עשוי ממשמש טחון, ומערבים בו עוד כמה דברים, ועושים אותו כמין משטח. ומהרי"ץ כותב ופסקי מהרי"ץ הלכות ברכת הפירות סעיף ל"ב ד"ה שוב. דף רעו בספר בארות יצחק, כי דבר שניכר צורתו, אפילו קצת, נשארת ברכתו אותו הדבר. דהיינו, אם המראה נשאר, וגם הטעם. ואפילו הרחנו אותו. ואכן יש לו טעם של משמש.

שאלה מהקהל: כבוד הרב, אבל היום בזמנינו, המראה אינו הוכחה. היום עושים מנגו, שנראה כמו אננס?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל זה כמו שתיקח חתיכה מתוך פנים תפוח-עץ, ותשאל אותי, מה זה? אולי זה תפוח-עץ, אולי אגס? אינני יודע לפי הצורה מה זה. אבל לא זאת היא הנקודה. לא צריך להבין מתוך המראה, מה

הרמב"ם אומר והלכות ברכות פ"א ה"ד, למה תיקנו חכמים הרבה ברכות? הרי ישנו דין, לברך מאה ברכות בכל יום. אומר הרמב"ם, כי הסיבה שתיקנו חז"ל ברכות רבות היא, כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו. ע"י הברכה, האדם זוכר בכל פעם את הקב"ה. אם ח"ו הוא ישבח את הקב"ה, מי יודע להיכן הוא יגיע בסוף, לאיזה גיהנם.

צריך האדם ליישב את דעתו, להיות במנוחת הנפש, שלוה, מתוך אמונה ובטחון בו יתברך. אמנם לא מוכרח לברך מיד ברגע הקנייה, ולא בתוך החנות עצמה. אפשר כמה דקות לאחר מכן.

שאלה מהקהל: שְׁתִּלְשִׁינִים, שהוא ג"כ יקר, הדבר עולה כמעט חמשת אלפים שקל, מה דעת הרב על כך, האם צריך לברך שהחיינו? תשובת מרן שליט"א: אולי הדבר שונה, כיון שזה משהו קבוע, ואינו חפץ כמו שיניים תותבות, שהוא מכניס ומוציא אותם. ההגדרה היא, חפצים, לא דוקא כלים. אבל דבר שקובעים אותו בפה, הוא בטל לפה.

שאלה מהקהל: ישנם רבים השמחים במנעלים, במיוחד אם הם עולים מאות שקלים. האם אפשר לברך עליהם שהחיינו?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות. אולי מעיקר הדין, אכן אפשר לברך. אבל כתוב, כי כיון שזהו אינו דבר מכובד, אינו חשוב, שלא יברך, אא"כ הוא עני. כך דעת מרן בסי' רכ"ג סעיף ו', ולהרמ"א שם אפי' עני לא יברך. אמנם חושבני, כי מי שבירך על מנעלים יקרים, לא בירך ברכה לבטלה. אבל מפני הספק, שלא יברך, אלא יברך בלב, או יברך על משהו אחר ויפטור זאת. אכן ישנו צד גדול בדבר זה. וועיין משנה הלכה (הערות על משנה ברורה שם) ובברכת השיר והשבח דף רס"ז סי' י"ד.

שאלה מהקהל: פירות חדשים שאינו אוכל ולא יאכל אותם, האם עליו לברך בשעת הראייה?

הוא הדבר? האם זה תפוח-עץ? אלא אני רק שואל את מי שהביא לי זאת, 'אתה יודע שזה תפוח-עץ?' ואם רואים שזה דומה לתפוח-עץ, הדבר מספיק. לא צריך שתהיה הוכחה מהמראה, מה הוא הפרי? אלא, אם תגיד לי מה זה, ואני רואה שהדבר קשור עם המקור, אין בעיה. זה כמו כדורי פלאפל, יש שם חומוס הטחון לחלקים קטנים. מי שאינו יודע ממה זה עשוי, הוא לא יודע שזה חומוס. אבל אם יאמרו לך שזה חומוס, ואתה מסתכל ואומר, נכון, זה דומה לחומוס, אזי די בכך לברך את ברכתו, ולא שהכל.

שאלה מהקהל: למה לגבי פופקורן, טוב יותר לברך עליו שהכל (כמבואר בדף, וכן בשע"ה שם, כי המברך עליו שהכל ה"ז משובח)? הרי רואים את גרעיני התירס?

תשובת מרן שליט"א: בגלל שהדבר השתנה לגמרי. זה אינו המראה של התירס. רואים שיש שם גם קצת קליפת תירס, אבל זה אינו הרוב. הצבע הלבן פרץ החוצה בקלייה, התנפח וקיבל צורה חדשה ממש.

לגבי אננס טרי ומיובש, וכן פאפאיה טרי ומיובש, ברכתם בורא פרי האדמה. אבל אמרתי לכם, אנחנו צריכים לדבר על כך בהרחבה, בל"נ בשיעור הבא. בכל אופן, יישר כחם לאלו שהוציאו זאת, שבכך הם מזכים את הרבים.

כמו כן, הוציאו דף נוסף, בעניין מעלת ימי השובבי"ם, ופרטי ענייניהם. יישר חלייהו לאורייתא. כן ירבה וכן יפרוץ, וירבו כמותם בישראל.

ברצוני לומר לכם משהו, בעניין זה של ימי השובבי"ם. פנה אלי זה מקרוב רב ספרדי, המוסר שיעור אצל תימנים, והוא אמר לי, באתי לדבר בשיעור על ימי השובבי"ם, אבל אמר לי משהו מהם, כי אצל התימנים, אין שובבי"ם. האם אכן כן? ענית לי, תשמע

ידידי, ראשית, הדבר אינו נכון. מי שיראה בש"ע המקוצר והלכות תעניות סי' ק"ח הערה כ"ב, הבאנו שם במפורש, לפחות שלשה חכמים מחכמי תימן, אשר מזכירים את ימי השובבי"ם. לא נכון לומר, כי בתימן לא ידעו מה זה שובבי"ם. אפילו ישנם כאלה אנשים, אשר עשו תעניות בימים אלו. אולי הציבור הכללי, לא יודע זאת. אבל הבאתי שם את ספר אור תורה להר"ר פינחס הכהן. ואת ספר עולת שלמה להר"ר שלמה בדיחי, שהיה תלמיד מהר"י בדיחי, מממשיכי דרכו שלמהרי"ץ. ואת ספר מפי חכמים להראב"ד הלוי. כולם – הם וזולתם – הביאו ועודדו את עניין ימי שובבי"ם. זה לא שהדבר ח"ו לא היה בכלל ידוע ומקובל שם.

אבל לאמיתו שלדבר, צריכים לדעת את האמת. שמעתי פעם ממארי סאלם (הרב שלום) ראייבי זצ"ל, שהיה גר בסוף ימיו כאן בשכונתנו בב"ב, הוא אמר בלשון מליצה, 'בתימן, יצר הרע לא היה מגיע, אלא כשכבר הוא זקן וחלש'. אלו המלים שלו. כוונתו כי אין מה להשוות בכלל, את הקדושה והצניעות שהיתה בתימן, למה שכאן בארץ ישראל, שיצה"ר מתגבר ושולט באופן מבהיל רח"ל.

שאלה מהקהל: אולי בתימן, הם בעצמם לא היו שובבים...

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. אולי אכן, לשון נופל על לשון. חשבתי לומר לכם זאת. לא היו שובבי"ם, כי הם היו צדיקים. הרי הם היו מתחתנים בגיל צעיר, בגיל שש עשרה או שבע עשרה, ולא היו להם ניסיונות קשים. איזו צניעות היתה שם, אין מה לתאר ולשער. היתה אצלם צניעות, יותר מכל הארצות שבעולם.

רבי שלמה אליעזר אלפאנדארי, בעל שו"ת סבא קדישא וסוף חלק שני, סיפר על ארצו תורכיה, מה שהיה שם בזמנו, והוא כותב כי אין מה להשוות בכלל, כיון שבדור שלו כבר התחילו כל הקלקולים, הוא היה לפני שני דורות. הוא מביא בשם הבעש"ט על חלק

שערי יצחק – השיעור השבועי

תצא היתשע"ג, שהוא כותב על מהרי"ץ, שבחים גדולים. אני בעצמי ראיתי את הספר הזה בכת"י, לפני שנים רבות, וכתבתי עליו בשם הגדולים לחכמי תימן הנדפס בס' נר יאיר, אבל כנראה זאת מהדורא אחרת.

בנוסף, יש כאן בסוף הספר, את הלכות ניקור להר"ר יהודה צעדי. בזמנו הדפסנו זאת, בסוף פסקי מהרי"ץ חלק חמישי. אולם ביקשתי מידידנו הרב יובל כהן, שיעשה ביאור על כך, בכדי שהדבר יהיה מבואר לפי מנהגי תימן, בלי לערבב דברים אחרים, כמו שמובא שם בסוף פסקי מהרי"ץ, כל מה שנוהגים פה בא"י, הניקור של האשכנזים והספרדים, שבעצם המקור לדבריהם הוא מתוך הרבה חומרות. הבית יוסף כותב [וי"ד סי' ס"ד], כי אינו יודע מה המקור לכל הדברים הללו, אינו יודע מאיפה ספר הרוקח הביא את החומרות הללו, כי לא מצאתי שום מקור לכך. ק"ו הרבה דברים שהוסיפו המנקרים האשכנזים האחרונים, שנובעים מחוסר ידיעה. כאשר המנקרים התימנים באו לארץ ישראל, וראו את הניקור הזה, כפי שכותב הר"ר אברהם ערוסי, הם לא מחמירים, אלא הם לא יודעים. [עיין בהסכמתי לס' אור ההלכה על יורה דעה דף 16]. במקום שהם יגידו, איננו יודעים מה אסור ומה מותר, הם אומרים, 'אנחנו מחמירים'. פשוט אין להם את ה'שימוש' והמומחיות בשטח. א"כ ברוך ה', שבספר הזה, הוא כתב וסידר את הכל בצורה ברורה. הוא גם מביא כאן עדויות של תלמידי חכמים, כפי ששמעו מאבותיהם, שכך ניקרו בתימן. ועל כך, יישר חילו, וימלא המקב"ה כל משאלות ליבו לטובה ולברכה אכי"ר.

דברים בשבח רשת כוללי "יום הששי" נחלת מהרי"ץ בעיר קרית ספר ובבני ברק ובירושלים. נושא נוסף, חשוב מאד, זהו העניין של כולל יום הששי. זכינו כי כאן בבית המדרש פעולת צדיק, נפתח סניף נוסף של 'כולל יום הששי', שבני הרב שאלו הי"ו מארגן זאת כאן. וכן בעיר

מאנשי קושטא, כתוב פה קוסטא, כנראה היום שמה איסטנבול, החליפו את השם, אבל זוהי הנקראת בספרים גם בשם קושטנדינא לשעבר, יש להם נשמות של תנאים [ספר כוחה של צניעות, דף 172]. והוא אומר, כי הם זכו לכך, בגלל הצניעות של אמותיהם. והוא גם העיד, איזו צניעות היתה שם. ממש, הנשים לא יצאו לרחובות. מי שיראה בספר חכמה ומוסר להר"א ענתיבי, הוא מארס צובא, מחאלב, כי גם שם חיו בצניעות גדולה. 'תקצר היריעה לספר'. הדור שלנו, לעומת הדור שלהם, זה 'כרחוק מזרח ממערב'.

בקיצור, בדור שלנו, ישנן הרבה פרצות, ועל כן ישנם הרבה תיקונים. כולי האי, ואולי. אולי אחרי הכל, מי יודע כמה שנצלית. לכן בודאי שבדור שלנו, הדבר נחוץ. וחשוב מאד שפירסמו את העניין הזה, ההלכות של ימי השובבי"ם. וצריכים לדעת, כי מה שמובא כאן בדף, זהו רק טיפה מן הים. ובספרים הדברים כתובים באריכות יתירה. [דיברנו ע"ז גם בשיעור מוצש"ק בא ומוצש"ק בשלח התש"ע, והארכנו בנפלאות מתורתך פ' שמות, אשר עודנו בכתובים]. וכפי שאמרנו, ענייני הצניעות, צריכים בדורנו הרבה תיקון. ומי שיפרסם זאת, בכל דרך, הדבר חשוב מאד.

דברים בשבח ספר שערי קדושה ושלמי חגיגה על הלכות שחיטה שיצ"ל ע"י הרה"ג יובל כהן שליט"א. דבר נוסף אשר זכינו לו עתה, הוא בעניין הלכות שחיטה וטריפות וניקור, לידידנו הרב יובל כהן יצ"ו מהעיר נתיבות ת"ו, ההולך מחיל אל חיל. חוץ ממה שהדפיס בזמנו, את ספר 'מסורת הניקור התימני', כעת הוא הדפיס את הספר 'שערי קדושה' למהרי"ץ זיע"א, עם מה שהוא מצא בכת"י, את הספר 'שלמי חגיגה', להר"ר שלום מנצורה, שזהו ביאור על ספר 'שערי קדושה'. הדבר חשוב מאד. כמהר"ר שלום מנצורה, הוא סבו של מהר"ר יחיא יצחק הלוי. הבאתי לכם פעם מכת"י [שיעור מוצש"ק כי

ירושלם, מארגן זאת ידידנו הרב שמעון יצחקי הי"ו, הנמצא כעת כאן איתנו. זהו כולל חדש שנפתח ממש עכשיו. וזאת בנוסף לכולל בקרית ספר, אשר מארגן זאת ידידנו הרה"ג אביחי שרעבי הי"ו. ברוך ה', וְהַחוּט הַמְּשָׁלֵשׁ לֹא בְמַהְרָה יִנְתַק [קהלת ד', י"ב]. ועוד היד נטויה, בעזרת ה' יתברך.

זהו נדבך חשוב מאד, לייסד ולחזק את המסורת והמנהגים. מי פילל ומי מילל, שיקומו כוללים כאלה, שהאברכים ישבו לברר את שרשי המנהגים. זהו שלב חדש, תוספת חדשה בכל העניין הזה. יושבים אברכים תלמידי חכמים, אשר לומדים בעיון, וכמובן שתוצאות הדבר הם לעילא ולעילא. הדברים מתחזקים ומתבררים, ומתלבנים בדיבוק חברים. אברכים חשובים, הדנים בשקלא וטריא, ובמקורות של ממש. מדפיסים חוברות ומקורות והערות, עפ"י מה שכתב וציין בני הרה"ג ישראל רצאבי שליט"א מהעיר נתיבות ת"ו. ברכות והודאות למנצח על המלאכה בסיוע שיש בו ממש ה"ה ידידנו הרב דוד טוב שליט"א מעיה"ק צפת ת"ו, מנהל עמותת מקור חיים – דרכי שלום. יישר חלייהו לאורייתא, וזכות תוה"ק תגן עליהם אלף המגן, אמן.

וּכְמוֹבֹן, עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּיָּהּ מְאֹד [משלי ג', י"ח], לא קל להחזיק את הדברים הללו. אבל יום ששי, שזהו יום הנחשב כ'יומא דפגרא', ויושבים ומקדישים כמה שעות ללימוד, בודאי כי מי שיתמוך בכך, שכרו רב, הִנֵּה שְׂכָרוֹ אֵתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו [ישעיהו כ"ט, ח'].

המקום ברוך הוא יזכנו, ויסייענו על מעשי רצונו, להגדיל תורה ולהאדירה, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

הודעה משמחת!

"שידור חי"

של השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

בכל מוצש"ק

בישיבת חובות הלבבות

רח' יואל 18 ירושלם.

תחילת השידור בשעה 20:15.

פרטים בטל' 054-8476760.

ברוכים הבאים בשם ה'!

"אוצר ספרי תימן" י-ם.